

Відділ освіти, молоді та спорту
Пирятинської
міської ради

Пирятинський ліцей Пирятинської міської ради
Полтавської області

С.О. АРТЮХ

**Формування навичок
швидкочитання
у молодших школярів**

Пирятин 2023

Артюх Світлана Олександрівна,
вчитель початкових класів
Пирятинського ліцею Пирятинської
міської ради Полтавської області,
педагогічний стаж – 26 років
спеціаліст вищої кваліфікаційної
категорії, учитель - методист

Запропонований посібник містить методичні підходи та шляхи успішного формування навичок читання; комплекс цікавих вправ для досягнення синтезу між окремими сторонами процесу читання (технікою і розумінням), що забезпечує його точність, швидкість, виразність, є найважливішою метою навчання читання молодших школярів, адже повноцінне спілкування читача з автором під час читання можливе лише за умов досягнення синтезу між сприйняттям, вимовою й осмисленням змісту тексту.

Посібник призначений для викладачів, методистів, учителів початкових класів, студентів, батьків.

Рецензенти:

Петрусенко Н.І. – керівник спільноти вчителів початкових класів Пирятинської ТГ, учитель початкових класів Пирятинського ліцею №6, учитель вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист

Шинкаренко Н.Г.- заступник директора з навчально-виховної роботи Пирятинського ліцею Пирятинської міської ради Полтавської області, учитель вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист

Схвалено науково-методичною радою Пирятинського ліцею Пирятинської міської ради Полтавської області (протокол №01 від 17.01.2023).

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ I. Формування навичок читання як психолого-педагогічна проблема...8	
1.1 Психолого-педагогічні особливості процесу формування у дітей навички читання.....	8
1.2 Формування якісних ознак читання як основне завдання уроків читання в початковій школі.....	21
Розділ II. Формування навички швидкого читання у молодших школярів....	31
2.1 Методика формування навички швидкочитання в сучасній початковій школі.....	31
2.2 Добір вправ для удосконалення навички швидкочитання та ефективність їх застосування.....	53
Висновки.....	70
Література.....	72
Додаток 1.....	74
Додаток 2.....	78
Додаток 3.....	80
Додаток 4.....	83

Вступ

Мовлення є засобом спілкування між людьми. Писемне мовлення стало додатковим засобом людських стосунків. Після того як люди винайшли друкарський верстат, то відкриття, всі досягнення людського розуму стали швидше розповсюджуватись, ніж раніше, коли книги переписували від руки. Якби в руках людей не було книг, суспільство не могло б так швидко розвиватись, як це ми спостерігаємо тепер.

З книг письменно людина дістає знання, створені людством протягом довгої його попередньої історії. Узагальнюючи багатогранний досвід своєї виробничої та культурної діяльності, людина з допомогою книги передає цей досвід наступним поколінням. З книг людина дізнається про великі відкриття і винаходи, про боротьбу людини з природою і завоювання влади над нею. Книга дає не тільки знання, а й сприяє вихованню повноцінної, всебічно розвиненої людини.

У процесі навчання відбувається становлення читача, що здатний до самостійної читацької, творчої діяльності, здійснюється його мовленнєвий, літературний, інтелектуальний розвиток, формуються морально-

естетичні уявлення і поняття, збагачуються почуття, виховується потреба у систематичному читанні.

У Державному стандарті початкової освіти для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- формування в учнів навички читання як виду мовленнєвої діяльності;

- ознайомлення учнів з дитячою літературою в авторській, жанровій, тематичній різноманітності; формування в учнів соціальних, морально-етичних цінностей за допомогою художніх образів літературних творів;

- формування умінь сприймати, розуміти, аналізувати різні види літературних і навчальних текстів з використанням елементарних літературознавчих понять;

- розвиток мовлення учнів, формування умінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого);

- формування в учнів прийомів самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок; умінь здійснювати пошук, відбір інформації для виконання навчально-пізнавальних завдань;

- розвиток творчої літературної діяльності школярів;

- виховання потреби у систематичному читанні як засобі пізнання світу, самопізнання та загальнокультурного розвитку [6].

Прищепити любов до читання – це значить переконати дитину у необхідності дружити з книгою, відчувати її корисність у повсякденному житті як неоціненного джерела знань та засобу спілкування між людьми. Як зазначено у Державному стандарті початкової освіти, у розділі „Мета і завдання мовного компонента освітньої галузі” виділяються такі змістові лінії: коло читання, навичка читання, досвід читацької діяльності і літературна діяльність [6].

У процесі роботи над книгою учні повинні проїнятися розумінням книги як величезної сили, здатної впливати на розум і емоції людини.

В.Сухомлинський писав: „Любіть книгу – джерело знань: вона полегшить вам життя, по-дружньому допоможе вам розібратись у строкатій і бурхливій плутанині думок, почуттів, подій, вона навчить вас поважати людину і самого себе, вона окриляє розум і серце почуттям любові до світу, до людини” [2].

Ідея сказаного – у підкресленні благотворного впливу книги на формування позитивних рис особистості. Дію цього впливу у повній мірі слід використати на уроках читання. Для цього є всі можливості. Читання книг відкриває кожній людині світ незвіданого, незнаного, таємничого. У найбільшій мірі це стосується дітей. Учні початкових класів прилучаються до цього світу передусім на уроках читання, які задовольняють освітню мету навчання молодших школярів.

Ефективний процес читання неможливий без вироблення в учнів навичок правильного, виразного, швидкого та свідомого читання, які формуються на уроках класного і позакласного читання.

Проблема формування навички читання завжди була і є актуальною, детально дослідженою як в психолого-педагогічному, так і в методичному плані.

Психолого-педагогічні засади проблеми були встановлені Т. Єгоровим, О. Леонтьєвим, М. Жинкіним [1].

Однак процес формування навички швидкочитання залишався поза увагою дослідження вчених і методистів як в ХІХ–ХХ, так і в ХХІ столітті. Це обумовлює актуальність досліджуваної проблеми, тема якої „Формування у молодших школярів навичок швидкого читання як основа успішного навчання”. Тому мета роботи дібрати та систематизувати вправи, спрямовані на формування ефективної навички швидкочитання, обґрунтування умов для її впровадження, розробка методичних підходів і шляхів успішного формування та удосконалення навички читання.

На сучасному уроці читання вчитель має формувати в учнів правильне, свідоме, виразне читання з відповідною для кожного віку швидкістю. У процесі опрацювання тексту належний рівень сформованості цих умінь у дітей забезпечувати важко.

Процес формування навички швидкочитання в початковій школі буде ефективнішим, якщо він ґрунтується на системі спеціально відібраних вправ, що сприяють усвідомленому сприйняттю художнього тексту, а також за умови їх систематичного та послідовного використання на уроках читання.

Завдяки ефективному формуванню навички швидкочитання можливе не лише усвідомлене сприйняття змісту тексту, але й те, що учні, добре володіючи навичкою швидкочитання, успішно навчатимуться в школі.

Значного розповсюдження і застосування у практиці масової школи набули системи вправ для формування навички швидкочитання

І.Т. Федоренка, В.М. Зайцевата комплекс вправ для формування правильного свідомого, виразного та швидкого читання Б. В. Динги [7].

Про важливість швидкого читання В.О.Сухомлинський писав: „Читання – це віконце в світ, найважливіший інструмент навчання, воно має бути вільним, швидким – лише тоді цей інструмент буде готовий до дії” [11].

Якою стане в майбутньому сьогоднішня юна людина – важливе моральне, політичне, економічне завдання нашого суспільства. Роль книги в цьому процесі важко переоцінити.

Всім давно відомо, що знання, фантазія, логіка думки і міркувань, любов до рідної мови, уміння зв'язно, логічно й образно розповідати виховуються читанням. Дитяча художня книга – це особливий світ, який юний читач осягає і розумом, і серцем.

Дуже важливо, щоб книга увійшла в його життя якомога раніше, тому що вона є незамінною у виробленні уваги, зосередженості, у вихованні душевності, моральності тощо.

Від учителя початкових класів значною мірою залежить, чи полюблять діти читання або залишаться байдужими до літератури, чи стануть вони друзями книги і постійними її читачами, таким чином здобуваючи широту кругозору, міцні знання, чи „знайдуть” самих себе, чи стануть Людиною у сьогоднішньому складному і багатогранному житті.

Розділ І. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1 Психолого-педагогічні особливості процесу формування у дітей навички читання

Одне з провідних місць у формуванні особистості належить читанню. Адже саме читання є невичерпним джерелом знань, духовного, емоційного, розумового розвитку людини. Тому навчання дітей читати, формування в них стійкого інтересу до цього виду діяльності було і залишається важливим завданням початкової школи. Для його успішного розв'язання вчителю необхідно чітко усвідомлювати психологічні особливості цього процесу.

За своєю природою читання – один із видів мовленнєвої діяльності, разом із слуханням, говорінням, письмом. Психолог Т. Г. Єгоров розглядав читання як вид діяльності, для якого характерні дві взаємопов'язані сторони: одна з них „виражається у рухах очей та рухах органів артикуляції”, інша – в рухах думок, почуттів та намірів читця, викликаних змістом тексту. В міру

оволодіння учнями процесом читання відбувається більше зближення, краща взаємодія між вказаними компонентами. „Кінцевим завданням розвитку навички читання, – пише Т. Г. Єгоров, – є досягнення такого синтезу між всіма сторонами процесу читання, яким характеризується читання досвідченого читця ... Чим гнучкіший синтез між процесом осмислення і тим, що називається навичкою в читанні, тим досконаліше протікає читання, тим воно точніше та виразніше”[4].

Структурна організація мовленнєвої діяльності, як і будь-якої іншої, відповідно до теорії О. Леонтьєва, характеризується трифазністю – це мотиваційна, орієнтовно-дослідницька і виконавча фази .

Перша з них реалізується складним взаємозв'язком потреб, мотивів і мети дії. Основним джерелом діяльності тут є потреба. Для всіх видів мовленнєвої діяльності – це комунікативно-пізнавальна потреба. Тому мотивом читання може бути спілкування з тим чи іншим автором, книгою, одержання насолоди чи пізнавального впливу тощо. Метою ж читання є вилучення інформації, відтворення чужої думки за допомогою писемного тексту.

Друга фаза – орієнтовно-дослідницька – передбачає вибір засобів і способів здійснення мовленнєвої діяльності. У читанні вона спрямована на пошук необхідної книги, тексту, визначення того, яким видом читання (вголос чи мовчки) варто скористатися у певній ситуації тощо.

Третя фаза – виконавча – передбачає одержання результату в досягненні поставленої мети. Для читання – це усвідомлення змісту прочитаного. Це означає, що читачеві для проникнення в смисл тексту, поданого в певній мовній формі, заданій автором, необхідно видобути з пам'яті й структури задум, оскільки, на думку М. Жинкіна, ”кожний сприймає мовлення у своїх власних словах” [8].

Основні етапи процесу формування навички читання були встановлені психологами у 40–50 роках ХХ сторіччя [12].

Т. Єгоров виділяє аналітичний етап – опанування частин цілого, синтетичний етап – виникнення і становлення цілісної структури дії і етап автоматизації – уточнення і закріплення зв'язків, сформованих в учнів на перших двох етапах оволодіння навичкою читання.

Перший, аналітичний, етап припадає на період навчання грамоти й характеризується складо-буквеним аналізом і читанням слів по складах, що дає змогу виділити два специфічних ступені: перший, пов'язаний з оволодінням буквеними позначками і поєднанням букв з опануванням складу, поєднанням складів у слова [15].

Основні завдання, що стоять перед учнями на ступені оволодіння мовленнєво-звуковими позначками: насамперед навчатися слухати і правильно виділяти (аналізувати) звуки живого мовлення, що вимагає від дітей перебудови слуху й утворення нових фонематичних

уявлень, навчитися поєднувати (синтезувати) звуки - букви в склади і слова, співвідносити слова і фрази друкованого тексту з відповідними словами і фразами усного мовлення, тобто правильно розуміти прочитане [17].

Одиницею читання на цьому ступені формування навички читання є буква. Дитина спочатку засвоює букви і вже потім вчиться сполучати їх у склади, слова. Тому основні труднощі навчання читання в цей час пов'язані з розпізнаванням букв, злиттям їх у склади, поєднанням складів у слова, розумінням прочитаного.

Другий, складо-аналітичний ступінь опанування навички читання характеризується тим, що учні вже досить добре володіють мовленнєво-звуковими позначками, і одиницею читання стає склад. Це суттєвий крок уперед, хоча опанування складу і не знімає зусиль читця під час читання слова в цілому. Слово набуває смислу тільки після усвідомлення всіх його складових елементів, тобто спостерігається значний розрив між процесом сприйняття й осмислюванням прочитаного, що впливає на збільшення кількості помилок, зумовлених цим процесом. Розуміння відокремлене від читання і йде слідом за ним. Темп читання уповільнений, проте відзначається його зростання завдяки перечитуванню, що пояснюється двома причинами: по-перше, тим, що прискорюється під впливом вправління процес упізнавання складів і слів, і, по-друге, тим, що схоплена в

першому читанні основна думка твору (тексту) набуває великої детермінуючої сили в процесах сприйняття [14].

Етап синтетичного читання також неоднорідний. Він починається стадією становлення синтетичних (цілісних) прийомів читання, основна особливість якої полягає в розпізнаванні слова за деякими ознаками: довжиною, конфігурацією букв, їх елементами, що виступають за рядок, тобто сприйняття окремих слів на цій стадії не викликає особливих ускладнень. Проте синтез у процесі сприйняття характеризується ще недостатньою зрілістю, оскільки є труднощі у цілісному сприйнятті словосполучень, речень, частин тексту. За словами Т. Єгорова, пояснюється це тим, що на ступені становлення синтетичних прийомів читання єдність між розумінням тексту й сприйняттям його графічного складу ще тільки намічається, а не досягає необхідної довершеності, тобто зв'язок між зоровим аналізатором і мовленнєво-руховим знаходиться ще у стадії становлення. Темп читання значно зростає, розуміння поліпшується. Зменшується кількість помилок сприйняття, проте збільшується число помилок розуміння, пов'язаних із прагненням спиратися на змістову здогадку [13].

Тому успіх навчання на стадії становлення синтетичних прийомів читання значною мірою визначається уміннями швидко "впізнавати слова в обличчя" ,тобто чітко виділяти їх характерні ознаки; зосереджувати зусилля на встановленні смислових зв'язків

між фразами, реченнями, частинами тексту, швидко і точно перевіряти здогадку, що виникає, через сприйняття тексту, спираючись на зміст прочитаного.

Етап синтетичного читання, основними проявами якого є інтонаційне поєднання речень, контекстне читання, пов'язаний із завершенням процесу аналізу й синтезу графічних елементів тексту відповідно до їх вимови. Цей етап Т. Єгоров відносить на кінець навчання в початковій школі і вказує на можливість його подальшого безмежного вдосконалення шляхом розвитку виразності [19]. Основне завдання – розуміння прочитаного - розв'язується тепер завдяки цілісним процесам сприйняття, які вже не викликають труднощів у читця, і вся його увага спрямовується на осмислення змісту. Темп читання на цьому ступені розвитку продовжує зростати. На думку Т.Єгорова, досягнення ступеня синтетичного читання в процесі навчання є важливою передумовою виникнення інтересу до читання як діяльності [15].

У зв'язку з цим досить актуальним є питання про необхідність скорочення термінів формування навички і досягнення в її розвитку етапу синтетичного читання не пізніше середини навчання в початковій школі .

Розв'язання цієї проблеми стає можливим за таких умов:

- навчання дітей читати має відбуватися в єдності з опануванням і вдосконаленням інших видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, письма) ;

- враховуючи те, що учень на початкових етапах навчання легше розуміє текст, почутий у виконанні дорослого, ніж прочитаний самостійно, з метою формування позитивної мотивації до роботи з книгою необхідно, починаючи з першого класу, передбачити на уроках читання організацію слухання різноманітних текстів;

- навчання читати має спиратися на розвиток активного усного мовлення учнів. Тому для досягнення успіхів у навчанні читання вчителю необхідно забезпечити належний рівень розвитку в учнів навички говоріння [10].

Розвиток читацьких навичок молодших школярів має відбуватися на основі виділення і усвідомлення вчителем таких основних напрямів роботи:

- формування у дітей здатності до естетичного сприйняття літератури;

- набуття учнями вмінь кваліфіковано здійснювати читацьку діяльність [11].

Реалізація другого напрямку забезпечується, передусім, удосконаленням технічної сторони навички читання, яка охоплює спосіб, темп, правильність, свідомість, виразність читання.

Подолання технічних труднощів у набутті навички читання повинно здійснюватись на основі систематичного використання спеціальних вправ і текстів прикладного характеру, які б дали змогу учням вправлятися у подоланні труднощів початкового етапу освоєння техніки [16]. Це допоможе досягти такого рівня читання, який дає змогу читачеві одержати задоволення від здійснюваної діяльності.

Читання взагалі буває двох видів: читання вголос і читання мовчки (про себе). Яку ж роль мають відігравати у навчанні ці різновиди читання?

Обидва види читання мають велике значення і в навчанні, і в житті людини.

Обидва види читання мають певні особливості, кожен з цих видів має властиву йому перевагу, а тому недооцінювати будь-який з них або надавати перевагу якомусь виду читання в практиці початкової школи буде в однаковій мірі неправильним.

У чому ж полягають особливості кожного з видів читання?

1) Голосне читання є основним засобом, щоб взагалі навчитися читати, стати письменною людиною.

2) Воно сприяє розвитку живої усної мови, виховує вміння говорити правильно, виразно.

3) Читання вголос дає можливість учням із більше розвиненою слуховою пам'яттю краще запам'ятати прочитаний матеріал.

4) При читанні вголос вчитель має можливість виявити і перевірити уміння учнів правильно читати.

5) Голосне читання запобігає виробленню шкідливої звички читати не весь текст, а тільки дещо з нього, задовольняючись загальною орієнтацією в прочитаному, замість глибокого засвоєння його; отже, привчає до уважнішого і вдумливішого читання.

6) Таке читання необхідно для слухання його іншими (виступи, доповіді, художнє читання та ін.).

7) Є ряд творів (вірші, байки, загадки, казки), що розраховані тільки на голосне читання і дістають своє смислове і зовнішнє оформлення тільки при читанні вголос.

8) Читаючи вголос, учитель дає учням зразки правильного, виразного читання [9].

Треба сказати, що при читанні вголос ми робимо складнішу роботу, ніж при мовчазному читанні, бо витрачаємо енергію на вимову, на слухання.

Читаючи вголос, учень витрачає енергію й увагу на сам процес читання. Він пильнує за тим, щоб не помилитися при читанні, правильно вимовити слова, відтворити інтонацію, і це приковує до себе увагу учня часом в більшій мірі, ніж зміст. Спостереження над практикою читання учнів початкової школи вголос і мовчки доводять, що учні 1–2 класів читають про себе повільніше, ніж вголос.

Рівень розуміння прочитаного мовчки в молодших класах початкової школи нижчий, ніж при читанні вголос. Учні 3–4 класів, навпаки, мовчки читають швидше, ніж вголос.

Розуміння читаного при мовчазному читанні в 3–4 класах поступово підвищується. Звідси цілком природно, що доросла людина читає здебільшого мовчки, бо таке читання дорослої (грамотної) людини економніше, продуктивніше, ніж читання вголос. Воно повинно бути свідомим.

Сприймання і усвідомлення читаного відбувається через зір, слух і моторність, а тому нерідко можна спостерігати, що не лише учні початкової школи, а й восьмирічної, а часто й середньої, готуючи домашні завдання, читають вголос, а не мовчки, бо саме через таке читання учень не лише усвідомить матеріал для себе, а й краще підготує себе до відповіді уроку перед класом, перед учителем.

Отже, обидва види читання мають навчальну цінність. Тому треба розвивати в учнів навички як читання вголос, так і читання мовчки.

У 1–2 класах повинно переважати голосне читання, але поруч з голосним читанням з другого семестру в 1 класі поступово слід запроваджувати і читання мовчки. Так само, як при читанні вголос, мовчазне читання вимагає системи певних методичних прийомів та вправ.

У практиці початкової школи мають місце такі найголовніші недоліки при мовчазному читанні:

1) перед читанням не дається певних завдань учням, а тому учні не знають мети мовчазного читання;

2) не дається вказівок учням, як читати (учитель не реагує на рух губами, язиком під час читання мовчки, що затримує розвиток мовчазного читання);

3) після мовчазного читання не проводиться ніякої роботи над прочитаним текстом, а тому знижується ступінь свідомого ставлення до тексту під час мовчазного читання;

4) матеріал до читання не обмежується часом, а тому в учнів немає стимулу виробляти навички швидкого мовчазного читання.

Вся робота з розвитку навичок мовчазного читання повинна бути цілеспрямованою і контролюватись. Даючи завдання для мовчазного читання, учитель ставить перед учнями певні вимоги, визначає час (хто з учнів прочитає задане, підносить руку).

Щоб читання мовчки було свідомим, учитель дає учням перед читанням певне завдання.

Перед читанням мовчки треба учнів інструктувати, як саме читати: не рухати губами, язиком, не вимовляти слів про себе, не пропускати жодного слова.

Мовчазне читання треба чергувати з читанням вголос. Так, в 1–2 класах спочатку читає оповідання вчитель вголос, а потім прочитують учні мовчки. Після цього

проводиться розбір прочитаного за завданням учителя перед мовчазним читанням. Далі учні читають вголос і розбирають оповідання докладніше.

Читання мовчки особливо необхідне для підготовки дітей до позакласного читання.

Розглянемо детальніше ці два різновиди читання з врахуванням психолого-педагогічних особливостей та у зв'язку із такою якістю читання як швидкість.

Відомо, що дітей спочатку вчать читати вголос. Це шлях, традиційний для нашої школи - в навчанні як рідної, так і іншої мови. Хоча світова педагогічна практика знає й інші підходи до розв'язання цієї проблеми.

Голосне читання має значні переваги. Учитель може контролювати діяльність школяра і вчасно допомагати йому. Це особливо корисно з перших кроків, коли дитина ще вчиться читати склади різних типів, поєднувати їх у слова. Доцільніше це й пізніше, щоб навчитися літературної вимови при читанні, формувати вміння правильно інтонувати речення тощо. Врешті-решт, голосне читання потрібне і для певності, що учень справді працює, а не просто сидить вдивляючись у сторінку.

Це все так. Однак відомо, що людина в житті більше читає мовчки, а не вголос. І школа не може не зважати на це, ігнорувати важливу життєву потребу. Безумовно, багато хто з учителів регулярно застосовує на уроках читання мовчки, починаючи відразу після опанування літер. Спочатку вони пропонують дітям прочитати

матеріал (ряди слів або невеликий текст) напівголосно або пошепки, підготуватися до читання вголос. Через деякий час заохочують учнів читати мовчки, без проговорювання. Та в цілому мовчазне читання ще не набуло такого поширення, якого, безумовно, заслуговує.

Слід зазначити, що ця проблема мало досліджена методичною наукою. Питань тут виникає дуже багато, і далеко не на всі з них є переконливі відповіді. Ось деякі з них: Коли починати застосовувати обидва різновиди читання? Які тексти пропонувати для читання вголос і мовчки - відомі учням чи невідомі? Що і як перевіряти? Які прийоми застосовувати для вдосконалення навички? Чи всі прийоми придатні для обох різновидів читання? Продовжити цей ряд, безперечно, може кожний учитель. У пошуках відповідей бодай на частину цих запитань бажано хоч побіжно проаналізувати особливості читання вголос та мовчки, зіставити їх. Цілком очевидно, що вони мають спільну основу. В обох випадках треба засвоїти букви, навчитися складати з них слова. Для обох видів читання важливо знати, що означають слова, як вони поєднуються в реченні, помічати серед них найбільш важливі для розуміння, вміти стежити за розгортанням думки, сприймати емоційний бік твору. Розрізняються читання вголос і мовчки перш за все озвучуванням. Перше передбачає промовляння слів тексту – по змозі чітко і залежно від ситуації більш чи менш голосно. Друге (принаймні у хороших, вправних читців) такого

промовляння звичайно позбавлене. Працюють очі й мозок, а язик, губи та інші артикуляційні органи залишаються нерухомими. Але такого високого рівня розвитку навички досягають далеко не всі. Значна частина людей і при мовчазному читанні ворухить язиком, губами або промовляє пошепки те, що читає. У такому випадку йдеться про часткове озвучування.

Тією чи іншою мірою інтонування властиве і для читання мовчки. Школяр має відчувати інтонацію, передбачену автором. Без цього неможливе правильне прочитання й розуміння тексту, – зауважував М. І. Жинкін. Але здійснюється це неоднаково на різних стадіях формування навички. Початківець у навчанні мовчазного читання подумки промовляє текст, майже повністю відтворює в пам'яті інтонаційні особливості речення. І це зрозуміло: інтонування, хоч і про себе, допомагає краще зрозуміти зміст [20].

Та з часом ситуація змінюється: збагачується читацький досвід школяра, зростає його вправність, а також загальний розумовий рівень. Це дає змогу легше, швидше опанувати текст.

Отже, читання мовчки відрізняється від читання вголос більшим чи меншим обмеженням озвучування. Це зумовлює суттєву різницю між різновидами читання у швидкості. Розгляньмо спершу високий рівень володіння навичкою читання. Піклуючись про дітей, що повільно, важко навчаються засвоювати текст, ми часто забуваємо

про необхідність керувати розвитком цієї навички у кращих учнів. А вони мають не менші права на нашу увагу. До того ж, орієнтація на бажаний, високий результат дає можливість краще бачити перспективу, ефективніше навчати читання, школярів з різним рівнем розвитку навички.

Тож якої швидкості читання ми прагнемо досягти, який результат роботи з дітьми вважаємо бажаним? Відповідаючи на це запитання, будемо пам'ятати про існування двох різновидів читання.

Хорошою швидкістю читання вголос вважається така, що відповідає звичайній швидкості усного мовлення людини. Виходить: хто говорить досить швидко, той і читає уголос швидше, ніж той, хто говорить повільніше (за умови однакового рівня розвитку інших якостей читання). Хорошою середньою швидкістю читання вголос є 100–120 слів за хвилину (а для уповільнених людей вона може бути і дещо нижчою за цей показник).

Школярі мусять знати, що читання вголос здебільшого звернене до слухачів і має бути на них розраховане. Замало того, щоб читач розумів текст, – бажано, щоб і слухач міг його зрозуміти. Відповідно й регулюється швидкість читання.

Іншим має бути ставлення до швидкості читання мовчки. Тут є лише одне обмеження – розуміння прочитаного. І чим більша швидкість (при достатньому розумінні), тим краще.

Наша методика ще не володіє даними про резерви зростання швидкості читання мовчки у молодших школярів. Контрольні заміри з читання показали, що окремі третьокласники здатні читати мовчки зі швидкістю близько 250 слів за хвилину. І розуміння прочитаного невідомого тексту (казки) у них було хорошим.

Не треба пояснювати, як важливо при цьому переконати учнів, що йдеться про читання-розуміння, а не про швидкість перескакування з рядка на рядок. Досягається таке усвідомлення всією організацією роботи, в якій удосконалення техніки читання (зокрема, його швидкості) підпорядковане розумінню прочитаного. Та, як не прикро, саме вправ на техніку на багатьох уроках бракує.

Якщо брати до уваги не початковий (букварний) період, а наступні етапи навчання (3–4 клас), то можна в цілому визначити загальне спрямування роботи так. Вголос читають передусім для вдосконалення виразності (чіткість, правильність вимови, осмислене інтонування, відповідний темп, уміння донести зміст до слухачів). Читання мовчки застосовують для формування вміння самостійно сприймати (розуміти) невідомий, новий для учнів текст. Звичайно, такі розрізнення не можна абсолютизувати, але загальні принципи бажано уявляти.

Відповідно до цього добирають текст (відомий учням чи невідомий) для роботи на уроці. Для читання вголос звичайно використовують відомий дітям текст.

Працюють за звичною схемою – твір спочатку читає вчитель, потім школярі. Коли до того чи іншого учня доходить черга, то він читає текст, що раз (або й кілька разів) уже звучав у класі. Не таємниця, що і в цьому випадку частина учнів читає далеко не бездоганно. Не можна говорити і про глибоке розуміння твору. Але в будь-якому разі це вже не перша зустріч дитини з текстом, зміст твору їй відомий.

За таких умов класовод звертає увагу вихованців водночас і на усвідомлення прочитаного, і на формування виразного читання. Тут корисні спеціальні вправи на вимову слів, інтонування речень. При цьому бажано якомога ширше використовувати зразок вчителя. Завдання підготуватися до виразного читання самостійно, як правило, під силу (і то певною мірою) тільки окремим учням. На це слід зважати і при контрольних перевірках: для читання вголос доцільно пропонувати відомі учням тексти, що опрацьовувались у класі разом з учителем.

Для читання мовчки в різних навчальних ситуаціях можна пропонувати як відомий, так і новий для школярів текст. Коли він уже читаний, обговорений, – то для мовчазного перечитування треба поставити завдання, що вмотивовують це. Наприклад: знайти відповідь на запитання, дібрати уривок вказаного змісту тощо. „Просте” перечитування відомого матеріалу без додаткового завдання (лише на швидкість) не є

ефективним. Воно привчає школярів до думки про самодостатність швидкості читання. Крім того, роботу в такому разі неможливо проконтролювати. Коли ж текст для учнів новий, то основна увага приділяється розумінню прочитаного. Важливо ретельно підготуватися, щоб робота була посильною для школярів. Після того як вони прочитають (по можливості мовчки) текст, треба перевірити, як вони його зрозуміли. Далі вчитель може прочитати твір уголос, щоб показати приклад навички, а потім читають уголос учні [21].

Контрольну перевірку читання мовчки можна здійснювати лише на невідомому, новому для учнів творі – інакше перевірка втрачає сенс. Для такої роботи добирають цікаві, доступні дітям твори, зокрема казки. Контролю підлягає розуміння прочитаного та швидкість.

Пояснення щодо особливостей читання вголос та мовчки потрібно для того, щоб учні свідомо виконували завдання на вдосконалення навички читання. Такі завдання мають бути неодмінно частиною кожного уроку. Наведемо зразок прийому роботи щодо того чи іншого різновиду читання.

Розгляньмо так зване читання-гудіння. Цей прийом дедалі більше поширюється. Нагадаємо, в чому його суть: учні водночас читають напівголосно певний текст. Перевага такої роботи в тому, що всі школярі – хоча б

кілька хвилин, але всі – мають можливість вправлятися у читанні. Цілком очевидно, що в такому разі ущільнюється робота на уроці, збільшується час на читання, який припадає на одного учня.

На жаль, прихильники цього прийому не пояснюють, з якою конкретною метою він може застосовуватись. А це дуже важливо. Тож проаналізуємо цей прийом з огляду на необхідність формувати обидва різновиди читання – вголос і мовчки. На який з них ”працює” читання-гудіння? Передусім, на читання вголос. Про читання мовчки, як завжди, ніхто не згадує. А згадати треба, бо саме воно є у підсумку найголовнішим.

Читання-гудіння доцільно широко застосовувати на першому – букварному - етапі навчання. А далі? Теж варто, але обов'язково з чіткою вимогою, що стосується читання вголос. Наприклад: досягти чистоти у вимові скоромовки; прочитати, вправляючись у правильному, виразному інтонуванні питальних речень; прочитати, роблячи зупинки (паузи) за розміткою тексту та ін. Отже, колективне читання-гудіння дає найбільший ефект як засіб підготовки до виразного читання (вголос) [22].

Бажано, щоб діти не звикли до думки, що самостійне – це читання напівголосно чи пошепки.

Отже, розмежування читання вголос та читання мовчки – не лише важлива, потрібна і досить складна

справа. Це ще і захопливе заняття. Воно поживляє уроки читання, робить їх цікавими і для учнів, і для вчителя.

1.2 Формування якісних ознак читання як основне завдання уроків літературного читання у початковій школі

Найважливіше завдання початкової школи – навчити дітей учитися, а це неможливо без уміння читати і працювати з книжкою. В. Сухомлинський радив учителям початкових класів: „Навчіть усіх дітей читати так, щоб вони вміли читаючи думати й думаючи читати” [7].

Такого читання навчити непросто. Необхідно створити для дитини сприятливі умови, забезпечити кваліфіковане керівництво навчанням, основою якого є знання особливостей процесу читання, володіння ефективними методами і прийомами.

Завдання читання формулюються так: завдання предмета читання у початкових класах – формувати, закріплювати, удосконалювати навички свідомого, правильного, швидкого, виразного читання, розвивати потяг до самостійного читання книг. У ньому тричі вжите слово ”читання”, і кожного разу воно має значеннєві відтінки, зрозумілі читачеві, а саме: предмет читання ставить за мету виробити в учнів не тільки уміння читати (навички читання), а й внутрішнє бажання читати, що є усвідомленням необхідності спілкування з книжкою, бачити в цьому життєву потребу (самостійне читання) [8].

Щойно сформульовані завдання здійснюються на двох типах уроків читання: класного і позакласного. Структура уроків класного і позакласного читання різна, але їх навчальна мета одна: удосконалювати навички читання і сформувати активного читача. Система цих уроків включає щоденні вправи учнів у читанні під керівництвом учителя і націлює їх на самостійну роботу над книгою – це розкриває їм пізнавальні можливості книги і сприяє їх духовному розвитку. Навчити учнів читати і розуміти прочитане – завдання, якому підпорядковуються усі уроки читання.

Такий підхід до організації уроків читання хибним буде тому, що при розмежуванні, відірваності одної якості читання від іншої буде затримуватись вироблення навичок читання.

Уже довгий час в методиці навчання мови існує такий термін, як "якості читання". Їх чотири:

- 1) свідомість;
- 2) правильність;
- 3) виразність;
- 4) швидкість [2].

Ці якості читання і треба виробляти в учнів початкових класів. Про це вчитель повинен дбати з першого до останнього року навчання дітей у школі.

Охарактеризуємо особливості кожної з навичок читання.

Найголовнішою якістю читання є свідоме читання, яке забезпечує уміння читати з ясним розумінням тексту, описаних подій, зв'язку між ними й уміння оцінити вчинки дійових осіб. Усе це ґрунтується на усвідомленому сприйманні учнями лексичного значення всіх слів, що завдяки граматичній пов'язаності формують думку, виражену реченням. Свідомим визначається читання, якщо учень спроможний не тільки переказати, а й висловити своє ставлення до прочитаного.

Будь-яке читання повинно бути свідомим, і учень повинен уміти зіставити прочитане з явищами природи і суспільного життя, зрозуміти ідейну направленість, уміти зробити певні висновки з прочитаного.

Ступінь усвідомлення читаного залежить від пам'яті і уваги дитини, від доступності читаного матеріалу.

Щоб читання було свідомим, учні повинні розуміти:

- 1) значення всіх слів читаного тексту;
- 2) зміст речень, з яких складається даний текст;
- 3) зв'язок одного з іншим окремих речень тексту (часовий, просторовий, причинний);
- 4) головну думку, основний зміст прочитаного тексту і логічний взаємозв'язок між окремими його частинами [3].

Усвідомлення смислового значення слів у читаному тексті є неодмінною умовою свідомого читання. Словникова робота у зв'язку з пояснювальним читанням сприяє глибшому усвідомленню змісту читаного тексту,

його ідейної направленості і є важливим видом роботи з розвитку мови учнів. В процесі читання діти відчують багатство української мови, її силу, красу, точність, виразність, усвідомлюють різні відтінки слова, але це можливо лише тоді, коли діти добре розуміють кожне слово [4].

Отже, словникова робота має велике значення на уроках читання.

Тривалий час у методиці читання велась гостра боротьба, з одного боку, з механічним читанням, при якому не проводилось пояснення не лише слів, а й взагалі змісту читаного тексту, а з другого, – з надмірним захопленням "словотлумаченнями", коли пояснювались майже всі слова підряд. Таке надмірне захоплення тлумаченням слів відволікало увагу дітей від змісту читаного, призводило до зниження якості засвоєння читаного.

Зрозуміло, що докладнішого пояснення потребуватимуть ті слова, які мають важливіше значення для розуміння тексту. Треба враховувати і ступінь нерозуміння дітьми слова. Одні слова можуть бути зовсім невідомими дітям, інші – частково відомі, але викликають неясне, нечітке уявлення про своє значення, а деякі слова діти розуміють в іншому значенні чи під іншою назвою.

Отже, з'ясування значення незнайомих слів є основою розуміння фактичного змісту та основним

прийомом роботи, що приводить учнів до свідомого читання.

Під правильністю читання ми розуміємо безпомилкове читання складів, речень, тобто без будь-яких перекручень (пропуск букв, складів, слів, вставка зайвих букв, перестановка звуків, неправильні наголоси та ін.). Правильне читання має відповідати таким критеріям, серед яких:

а) безпомилковість відтворення звукового наповнення прочитуваного, тобто читати без пропусків букв, складів, їх перестановок, вставки зайвих літер, складів;

б) ритмічність (або плавність) читання, яка виявляється при злитому промовлянні складів у словах і злитій вимові ненаголошених службових слів з повнозначними частинами мови;

в) дотримання орфоепічних норм, у першу чергу правильного наголошування складів, вимови тих звуків і слів, які у мовленні дітей зазнали впливу діалектного оточення [5].

Правильність читання характеризується такими ознаками:

- силою вимови;
- гучністю голосу;
- правильною розстановкою змістових, інтонаційних та логічних наголосів;
- чіткістю та якістю промовляння.

У методиці правильне читання зазначається як така якість, яку може демонструвати читач при ознайомленні з текстом, не повертаючись до повторного прочитування слів або речень, правильно артикулює голосні, приголосні звуки, з паралельним розумінням того, що читає [20].

Основна причина помилок при читанні учнів початкових класів (як і у читачів з несформованою навичкою читання) полягає в тому, що в них немає "гнучкого синтезу між сприйманням, вимовою і осмисленням змісту прочитаного". У досвідченого читача (згідно досліджень психологів) синтез цих трьох компонентів характеризується гнучкістю і рухомістю; тому смислові здогадки, що супроводжують читання, рідко зумовлюють помилки. У читця-початківця смислова здогадка набагато частіше може бути причиною неправильного сприймання, а відповідно і вимови слова, через те, що процес сприймання і процес осмислення ще не так легко і швидко взаємодіють між собою.

Якщо учень буде читати неправильно, перекручуючи слова, пропускаючи чи вставляючи певні склади, то він не розумітиме змісту прочитаного і, навпаки, якщо учень не розуміє значення якогось слова, не вдумується в зміст прочитаного слова, фрази, то він може перекручувати слова, читати їх неправильно.

Отже, між правильністю і свідомістю читання є тісний зв'язок. Правильність читання сприяє досягненню свідомого читання.

Швидкість читання слід розглядати як уміння і навичку, яка сприяє успішному засвоєнню тексту, яка спонукає учнів до пошуку найважливіших проблем у тексті, що опрацьовується, і до повного розуміння у ньому ідеї. Методисти стверджують, що високий темп читання при відсутності розуміння прочитаного приводить до непродуктивного читання, тому вони рекомендують користуватися такою тезою: „Учень має читати швидко, але запам'ятовувати повільно”.

У виробленні навичок швидкого читання треба прагнути до темпу читання, який наближається до темпу розмовної мови людини і забезпечує свідоме сприймання змісту прочитаного.

Якщо учень буде надто поспішати при читанні, то він може допускати перекручування слів, інші помилки щодо правильності читання, а від цього залежатиме ступінь усвідомленого читаного.

Коли ж при читанні перед учнем не буде поставлена вимога усвідомити прочитане, то такий учень може читати поспішно, допускаючи помилки щодо правильності читання. І саме тут проявляється тісний взаємозв'язок між свідомістю і швидкістю читання.

Цілком природно, що швидкість читання в різних класах початкової школи буде неоднакова. Не можна встановити будь-якого критерію швидкості читання. Учень може прочитати багато слів, не розуміючи змісту прочитаного. В той же час, якщо учень читає надто

повільно, по складах, повторюючи іноді по кілька разів читане слово, то від цього може також губитися зміст читаного.

Швидкість читання полягає в навичці схоплювати зором буквенний склад слова й відтворювати його в звуках. Це досягається поволі, шляхом довгих вправ, тому не можна відривати швидкість читання від усвідомлення читаного.

Перед кожним читанням треба ставити певну вимогу до учнів (прочитати без помилок, прочитати швидше, прочитати і уміти відповісти на якесь запитання). Це забезпечить їх увагу й інтерес до читання.

Щоб урізноманітнити читання, треба застосовувати різні види: можна прочитати хором, поодинці, окремими рядами, мовчки.

Головним недоліком щодо швидкості читання є надто повільне читання і читання надто швидке.

Причиною надто повільного читання буває недостатність вправ з читання, слабка увага, сором'язливість, млявий темперамент, короткозорість, дефект мовного апарата учня. Надто швидкий темп читання може бути наслідком нервового збудження учня або недостатньої уваги до змісту читаного. Як дуже повільне, так і надмірно швидке читання негативно відбиваються на всьому процесі читання, а особливо на усвідомленні читаного.

Як же вчитель повинен домогтись нормального читання щодо швидкості? Якщо учень читає надто повільно через недостатність вправ з читання, то від такого учня слід вимагати більше читати вдома, треба давати окремі індивідуальні завдання з прочитаного раніше чи нового матеріалу (добре підготуватися до читання в класі) і обов'язково перевіряти.

Для розвитку швидкості читання в 1–2 класах доцільно запроваджувати вправи на швидке розпізнавання слів на картках (учитель показує картку зі словом і негайно приймає, а учень, розпізнавши слово, зараз же проказує його напам'ять) [18].

Таким чином, нормальним щодо швидкості буде читання без пауз між складами, без непотрібних пауз між словами, читання слів без розтягування окремих складів, звуків, нарешті, читання упевнене, без особливого напруження.

Виразне читання має велике значення в суспільному житті. Воно сприяє свідомості читання. Виразне слово і свідоме виразне читання – це ознака загальної і мовної культури.

Виразне читання має виключне значення в навчальному процесі як для поглиблення розуміння, так і для розвитку емоцій, уяви і формування естетичних почуттів. Виразне читання є ключем до розуміння тексту, особливо художнього твору, розвиває любов до поезії,

літератури, мистецтва. Саме тому виразність читання знаходиться в тісному зв'язку з усіма якостями голосного читання. Отже, виразність читання сприяє кращому усвідомленню читаного тексту, а свідоме –допомагає виробленню виразності.

Виразним може бути лише читання вголос. Тому основні вимоги до нього пов'язані з інтонацією, яка включає складний комплекс елементів вимови, зокрема: ритм, темп, тембр, силу, висоту голосу, паузи, логічний наголос. Виразним читання вважається тоді, коли читець дотримується пауз, логічних наголосів, варіює пришвидшеним чи уповільненим темпом, пониженням чи підвищенням голосу при проказуванні слів або речень відповідно до змісту твору. Виразне читання покликане шукати відповідні інтонаційні засоби для передачі задуму твору.

Розвиток дихання – одна з основних вимог виразного читання (і вчителя, і учнів). Уміння набирати своєчасно і в достатній кількості повітря забезпечить варіювання голосу. Учням слід казати, що для поповнення легень повітрям, необхідним для читання, потрібно використовувати паузи – великі і малі. Це значить, що треба намагатися набирати повітря не тільки по закінченні речення, а й до його завершення, використовуючи короткі зупинки.

Крім настанов щодо правильного дихання слід застосовувати вправи для його розвитку. Серед них – гра в загадки, скоромовки; заучування і проговорювання прислів'їв і приказок [20].

У розучуванні скоромовок треба йти від коротких і доступних для розуміння, запам'ятання і вимови дітьми відповідного віку до більш складних. Першокласникам під силу вивчити такі фрази-скоромовки, як „На дворі трава, на траві дрова”. В міру освоєння учнями основ дикції, тобто чіткої вимови звуків, слів, фраз, можна пропонувати їм більш складні скоромовки: „Летів перепел перед перепелицею, перед перепеленятами”, „Вибіг Гриша на доріжку, на доріжці сидить кішка, взяв з дороги Гриша кішку, хай спіймає кішка мишку”

Одну з важливих вимог виразного читання становить уміння читати з дотриманням розділових знаків (пунктуаційне читання). На уроках читання з перших кроків навчання в дітей виробляються уміння й навички відтворювати відповідні паузи й інтонацію на розділових знаках.

Важливе значення при виразному читанні має розстановка та дотримання логічних пауз та наголосів, психологічних пауз.

Розділові знаки учень бачить, і вони показують, яку зупинку чи інтонацію треба вжити. Вживання ж логічних пауз – справа складніша. Для виразності й емоційності

читання часто доводиться робити паузу і там, де немає ніякого розділового знака. Такі паузи викликаються змістом читаного.

Крім логічної паузи використовується ще й так звана психологічна пауза (для учнів це пауза настрою, обставин, у яких відбувається дія). Її місце там, де автор застосовує емоційний перехід від одного повідомлення до іншого. Такий перехід часто програмується розділовими знаками в середині речення.

„Психологічна пауза, – відзначав К. Станіславський, – завжди активна, багата внутрішнім змістом. Логічна пауза слугує розумові, психологічна – почуттю” [1].

Л.М. Толстой називав виразне читання „заразительным”, тобто таким, що примушує співпереживати і того, хто читає, і того, хто слухає, з персонажами або подіями твору [4].

Формуванню навички виразного читання сприяє використання на кожному уроці пам'ятки, яка передбачає:

1. Прочитування тексту учнями мовчки. Визначення змісту, настрою, задуму автора.
2. Визначення власного ставлення до описаних в тексті подій.
3. Творча уява про описане в тексті (Як ви собі уявляєте ...).
4. Визначення, про що необхідно повідомити слухачам і що вони мають зрозуміти.

5. Продумати у відповідності до завдань читання інтонаційні засоби (паузи, наголоси, темп, тон тощо).

6. Прочитати текст вголос, пам'ятаючи, що читається текст слухачам, і йде з ними спілкування [8].

При формуванні навички виразного читання методика рекомендує використовувати такі умовні позначки:

над словами - логічний наголос;

паузи:

і - мала пауза;

| – велика пауза;

|| – дуже велика (психологічна).

темп:

з – звичайний;

ш- швидкий;

прш – пришвидшений;

пв – повільний;

уп – уповільнений;

с - скоромовний.

Критеріями сформованості навички виразного читання є усвідомлене сприйняття змісту учнями та вміння передати цей зміст, використовуючи при цьому засоби логіко-емоційної виразності [21].

Якості читання взаємопов'язані і взаємозумовлені. Удосконалення однієї з них веде до поліпшення іншої. Недоліки якоїсь із ознак читання впливають на якісну характеристику іншої риси уміння читати. Так,

усвідомлено можна читати лише при правильному читанні, що забезпечується, у свою чергу, розумінням слів, речень. Від правильного читання залежить його швидкість. Основою виразного читання стає свідоме сприйняття тексту, що диктує знаходження пауз, логічних наголосів, прискорене чи уповільнене прочитування твору. Разом з цим успіх виразного читання залежить і від правильного та швидкого читання. Незаперечний і зворотний вплив виразного читання на глибоке усвідомлення прочитуваного.

Прищеплення цих якостей здійснюється паралельно на всіх уроках, оскільки важко уявити урок, який би був присвячений тільки роботі над виробленням навичок однієї якоїсь якості читання. Прагнучи навчити дітей швидкому читанню, учитель водночас буде добиватися правильного прочитування і свідомого сприймання тексту твору. Можна припустити, що класовод, виходячи з підготовки класу, жанру твору, на якомусь з уроків віддасть перевагу виробленню певної якості. Але при цьому з поля його зору не випадають інші якісні ознаки читання.

РОЗДІЛ II. ФОРМУВАННЯ НАВИЧКИ ШВИДКОГО ЧИТАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

2.1 Методика формування навички швидкочитання в сучасній початковій школі

У час непомірного зростання інформаційного потоку одним із засобів пізнання світу за умови правильного психолого-педагогічного підходу може стати читання. Таке явище цілком закономірне, оскільки, за свідченням вчених від 90 до 95 відсотків інформації ми одержуємо завдяки зоровому сприйманню.

Навчити дітей добре читати - одне з найважливіших завдань школи.

В. О. Сухомлинський зазначав, що без високої культури читання немає ні школи, ні справжньої розумової праці, що погане читання – ніби брудне вікно, крізь яке нічого не видно [5].

Виробити в учнів уміння самостійно поповнювати свої знання можливо лише тоді, коли вчитель навчить кожного з них (навіть і того, хто має уповільнене мислення, обмежені здібності) читати свідомо, швидко, правильно.

Як відомо, процес читання включає в себе дві особливості: одна здобуває своє вираження в русі очей і мово - звуко - рухових процесах, і друга, яка виражається

в русі думок, почуттів, намірів читця, викликаних змістом читаного. Інакше кажучи, у перебігу процесу в цілому у досвідченого читача можна розрізнити: оптичне сприйняття надрукованого чи написаного, відтворення звукової оболонки слова і мовних рухів та відтворення змісту прочитаного.

Перші два моменти – навички читання – мають стати об'єктом прискіпливої уваги вчителя не тільки в період навчання грамоти, а й у всій подальшій роботі, аж поки в класі зникне поскладове читання взагалі, коли помилки стануть одиничними, а темп читання наблизиться до темпу розмовної мови.

Тільки тоді можна починати роботу над виразністю, що й є кінцевою метою навчання читати вголос.

Протягом першого року учні в основному навчаються читати вголос свідомо, правильно, плавно, по складах, переходячи в кінці року на читання цілими словами. Закладаються у цей час і початки виразного читання, особливо знайомого тексту, набувається і певна швидкість, уміння самостійно працювати з книжкою. Усі ці навички читання в наступних класах вдосконалюються.

Учні навчаються усвідомлювати складніші тексти. У виразному читанні дітей, крім визначення голосом розділових знаків, після роботи з учителем виділяються і логічні паузи та наголоси, мовчазне читання поліпшується. Значно збільшується швидкість голосного читання, а особливо – мовчазного.

Швидкість є однією з якостей читання, яка забезпечує усвідомлення тексту. Занадто швидке і занадто повільне читання заважає усвідомленню. При швидкому читанні мозок дитини не встигає схопити зміст у цілому. А повільне читання призводить до того, що учень забуває прочитане, не може усвідомити речення, весь текст, бо частини змісту випадають з його пам'яті.

Занадто швидке і повільне читання не дає можливості іншим учням стежити за читанням свого товариша, призводить до того, що клас у цілому по суті не працює.

На швидкість читання впливає довжина слова, його зміст, зручність чи незручність для вимови. Один і той же учень, залежно від матеріалу, шрифту, читає з різною швидкістю. Кількість знаків або слів різко падає у процесі читання важкого і нецікавого твору. Інтерес завжди поліпшує техніку читання в цілому та його окремих якостей.

У позакласний час з учнями організовують інсценізацію творів. Ця робота їм дуже подобається. Діти читають свої ролі, інколи майже вдвічі швидше, ніж твори у класі. Причому швидкість відповідає характеру персонажів, сприяє кращому усвідомленню твору в цілому.

Швидкість читання істотно впливає на якість запам'ятовування матеріалу: увага школяра спрямована не власне на сам процес, а на сприйняття прочитаного.

Враження від окремих слів інтегруються, тому легше сприймаються логічні, смислові зв'язки між ними. При повільному читанні діти просто гублять початок фрази, ще не дочитавши її до кінця. Уявімо: уже в 9 класі обсяг домашніх завдань становить у середньому 6 500 слів. Неважко підрахувати, що учень, читаючи в темпі 80 слів за хвилину, витратить (якщо читати без упину) 1 годину 20 хвилин на те, щоб лише раз прочитати тексти. Але оскільки така низька швидкість заважає сприйняттю, то школяр мусить читати повторно, можливо, і втретє. Ось чому діти, які опановують до 90 слів за хвилину, вчать уроки вряди-годи, а ті, хто читає ще повільніше, практично взагалі не в змозі їх готувати.

Треба мати на увазі, що швидкочитання - це ще й уміння енергійно, хутко міркуючи, виконувати найрізноманітніші завдання та фізичні вправи. Власне, це й якісно вищий рівень інтелекту дитини.

Усвідомлення твору завжди стимулює потрібну швидкість.

Крім того, швидкість має певне значення лише тоді, коли вона супроводжується усвідомленням читаного, а не становить самоцілі. Сама по собі швидкість читання не має педагогічної цінності.

Норми швидкості свідомого читання можуть служити деякими показниками якості читання учнів, за цими нормами легко вести облік успішності учнів з даного предмета.

Швидкість розвивається у процесі всієї роботи з читання. Вона є, так би мовити, службовою частиною якостей читання. На її розвиток добре впливає постійне тренування в голосному і мовчазному читанні.

Сформувані навички читання вголос допомагає система прийомів і вправ, що вдосконалюють зорове сприймання і вимову, а також сприяють синтезу сприйняття і розуміння.

Вправи, пов'язані із зоровим сприйманням, спрямовані, по-перше, на розвиток зірності до буквеного складу слова, тобто правильності читання, і, по-друге, на збільшення "поля читання", тобто на розвиток його швидкості.

Для розширення "поля читання" раджу скористатися методом моментального зорового сприйняття, який, до того ж, дає можливість поповнити лексичний запас дитини. Для вправлянь варто виготовити картки зі словами різного буквеного складу, зображеними друкованим шрифтом. Матеріал демонструється учням у певній послідовності.

Швидкість читання залежить і від кількості регресій, тобто зворотного руху очей для уточнення прочитаного. Щоб позбутися цього, пропоную учням звичайною лінійкою закривати попереднє прочитане слово. Крім цього, використовую шаблони: в аркуші паперу прорізується віконце, крізь яке видно 3–5 рядків. Під час

читання учень зсуває його донизу, закриваючи опановані рядки.

Учням, які читають дуже повільно, раджу ритмічно постукувати олівцем чи ручкою в ході читання. Це дає можливість, підпорядковуючись ритму, підвищити темп.

У школярів треба виробляти навичку антиципації - вміння водночас із читанням тексту вголос на основі засвоєного змісту, з контурів наступних слів передбачити, вгадувати два-три наступні. Цей процес у людини, яка привчена швидко читати, відбувається переважно великою мірою машинально, непомітно для неї, однак на початковому етапі дітей можна привчати усвідомлювати всі тонкощі цього процесу. Тим більше, що він неодмінно сприяє вдосконаленню задатків дитини, загалом здібностей до навчання.

У багатьох дітей артикуляційний апарат не розвинений, говорять вони тихо, невиразно. Тому кожний урок читання починаю зі скоромовки. Скоромовки підбрала на кожен букву алфавіту. Дітям подобається до малюнків добирати скоромовки.

Читання – психофізіологічний процес, що залежить від особистості, швидкості реакції, якості зору, темпераменту. Так, холерики говорять і читають швидко, а флегматики й меланхоліки - значно повільніше. Проте внаслідок відповідних вправлень техніка читання зростає і в них.

Для вдосконалення вимови необхідно систематично практикувати вправи з розвитку мовлення учнів. Погане мовлення породжує нерозбірливе читання, що неминуче знижує рівень розуміння прочитаного. Треба прагнути, щоб мовлення кожного учня було чітким, розбірливим, досить голосним і, звичайно, правильним щодо норм орфоєпії.

Щоб підготувати молодших школярів до швидкого читання, необхідно послідовно практикувати систему вправ на збільшення „кута зору”, розвиток зорової пам'яті, ліквідацію „бар'єру проговорювання” і скорочення кількості „регресій”; розвиток мовної здогадки, виховання уваги, зосередженості, інтересу до читаного, вдосконалення способів перевірки розуміння прочитаного.

Психологами доведено, що одиницею сприймання тексту у досвідчених читців є слово, а не буква, і що текст ми сприймаємо в момент пауз-фіксацій.

Щоб не читати слова по складах, а миттєво впізнавати їх, діти мають навчитися читати згори вниз. Для цього учень спрямовує погляд не на окреме слово, а на весь рядок, розширивши поле зору погляд ковзає по центру колонки, трохи коливаючись з одного боку в другий. Поступово завдання ускладнюємо: для зорового сприймання пропонуємо не окремі слова, а словосполучення, записані в колонку по 2–3 слова у рядку,

а також уривки творів, де текст набраний вузькими колонками.

Періодично слід давати і такі завдання: „Хто прочитає найшвидше”, „Прочитати текст за одну хвилину”, „Прочитай текст і запиши затрачений час” (у класі має бути настінний годинник).

Однак, у школі недоцільно заохочувати дітей, щоб вони змагалися щодо швидкості читання вголос. Коли здібний учень розганяється, показуючи надто високу швидкість читання вголос, слід не підхвалювати, а стримувати його, нагадуючи про ознаки гарної навички.

Як же досягти оптимальної швидкості читання. Розглянемо резерви навчання читання.

1. Важлива не тривалість, а частота тренувальних вправ, адже пам'ять людини запам'ятовує саме те, що повторюється через певний проміжок часу. Тому першокласнику доцільно читати вдома по 5–7 хвилин декілька разів.

2. Напівголосне читання в класі.

3. Кожен урок (чи то математика, музика, образотворче мистецтво тощо) починати з п'ятихвилинного напівголосного читання.

4. Помітні результати дає читання перед сном, адже останні події дня чітко фіксуються в пам'яті.

5. Якщо дитина не любить читати, то необхідний режим оберігаю чого читання – отримання відпочинку

після прочитання 2–3 рядків, під час якого дитина розглядає ілюстрації до книжки.

6. Доведено, що техніка читання не підвищується, коли низька оперативна пам'ять. Робота над вдосконаленням оперативної пам'яті здійснюється за допомогою зорових диктантів, тестів професора І. Федоренка. Добір диктантів містить поступове нарощування довжини речень на одну-дві букви що три дні (див. додаток 3).

За допомогою наборів для зорових диктантів учитель може навчити дітей швидкочитанню, яке набагато перевищує норми, як вголос, так і мовчки. Треба мати на увазі, що швидкочитання – це ще й уміння енергійно, швидко міркувати, виконувати найрізноманітніші завдання, вправи.

Як показали дослідження В. М. Зайцева більшість дітей, що погано читають, меланхоліки або флегматики, і навпаки – ті, хто добре володіє цією навичкою, здебільшого сангвініки та холерики. Система вправ В. М. Зайцева зводиться до багаторазового прочитування в темпі скоромовки уривків тексту - спершу невеликих, можливо окремих речень, згодом - більш об'ємних. Школяр може переходити до читання вголос та мовчки більших фрагментів тексту тоді, коли з'явиться упевненість, що зможе засвоїти навички швидкого читання. При цьому поліпшується дикція, тембр голосу, рівномірним стає

дихання, зрештою, вдосконалюється мовленнєвий апарат дитини [11].

Відомо, що читання в темпі скоромовки складного невідомого тексту можливе тільки в тому разі, якщо в учня вироблено вміння антиципації, тобто передбачення двох-трьох подальших слів. Звідси виникає висока швидкість навички опанувати текст мовчки. Оскільки ці 2–3 слова треба не лише прочитати, а й запам'ятати на певний час, то це сприяє розвитку пам'яті.

Заняття починаються 15-секундними замірюваннями швидкості читання школярів – уголос і про себе. Діти самі підраховують кількість опанованих слів і записують у зошити власні результати. Класовод пояснює, що у скоромовці чітко вимовляються голосні довгих наголошених складів. Ненаголошені вимовляються дуже коротко і майже нечутно, тут вирізняються тільки приголосні. Природно, що перед такими заняттями вчитель має сам випробувати себе на вміння читати в темпі скоромовки! Вихованці добре наслідують гарний зразок. Ще один допоміжний засіб – постукування ручкою чи олівцем у такт швидкочитання. Застосовує вчитель і зорові та слухові диктанти.

Для більшої ефективності зорового диктанту речення бажано записувати фломастером на окремих

паперових стрічках. Діти читають їх теж у темпі скоромовки.

Доцільно для вдосконалення навички швидкочитання використовувати також індивідуальну табличку для самоконтролю з техніки читання.

Індивідуальна таблиця для самоконтролю з перевірки техніки читання

Вчимося читати швидко

Що означає швидко? Це не значить, що потрібно читати так, що й слів не розібрати. Але й не дуже повільно, щоб не занудьгувати.

Перевіряй себе кожного місяця. Візьми годинник із секундною стрілкою. Коли стрілка пройде круг – це і буде хвилина. Порахуй, скільки ти прочитав за цю хвилину. Запиши результат у таблицю (див. табл. 1).

Місяць	Кількість слів за хвилину	Кількість помилок	Виразність	Результат
<i>Вересень</i>				
<i>Жовтень</i>				
<i>Листопад</i>				
<i>Грудень</i>				
<i>Січень</i>				
<i>Лютий</i>				
<i>Березень</i>				
<i>Квітень</i>				

Практика доводить ефективність названих систем. Проте вони розраховані на вдосконалення техніки читання. Чи можливо з самого початку вчити дитину читати правильно, свідомо і швидко, не сподіваючись на доучування або переучування в майбутньому.

Ствердну відповідь на це питання дає методика, розроблена педагогічним колективом під керівництвом учителя Б. В. Динги. Всі учні цієї школи, закінчуючи 1 клас, читають уголос новий текст у найвищому для вказаного віку темпі – до 150 слів на хвилину.

У системі роботи Б.В.Динги передбачено велику кількість вправ для формування навичок правильного, свідомого і виразного читання. Проте швидкість визначена найголовнішою якістю. Переконаємось у доцільності надання їй пріоритету.

Розглянемо залежність свідомого читання від швидкості. Дочитавши речення до кінця, потім нелегко пригадати, з чого воно починалося, особливо – довге. Ще важче у пам'яті втримати прочитану сторінку. Отож, для усвідомлення змісту потрібне цілісне сприйняття тексту, а це, в свою чергу, залежить від швидкості читання.

Чи впливає швидкість на виразність читання? Швидко читаючи, дитина бачить текст наперед і думає над

змістом та засобами мовної виразності для передачі його слухачам. Виходить, запорука виразності – швидкість.

Діти навчаються читати за допомогою серії таблиць, спрямованих на доведення до автоматичності певних навичок – складових досконалого читання. Розглянемо деякі елементи методики: роботу з таблицями для навчання швидкого читання у різні періоди навчання читання.

Букварний період. Проблема навчання читання шестирічок часто полягає в тому, що дитина ще не запам'ятала чітко графічне зображення букви й потребує певного часу для її пригадування. Щоб подолати цю перепону, можна використати спеціальні картки. Вони є в кожного учня. Вправи з ними виконуються щоденно протягом першого місяця навчання в школі.

Вправи на запам'ятовування букв

1. Називати за цією карткою звуки у якомога швидшому темпі. Спочатку можна давати окремі рядки, ставлячи перед дітьми вимогу чітко вимовляти кожен звук, не пропускаючи жодного. Виникає ситуація змагання: хто перший? Потім доцільно завдання читати до сигналу "стоп": хто більше? Цю вправу доцільно виконувати і в парах - тоді діти контролюють один одного.

2. Швидко знайти загадану вчителем букву, читати ці таблиці по горизонталі та вертикалі.

Доцільно мати й картки, на яких наклеєні букви з розрізної азбуки в різних положеннях.

Картки міняються щоуроку. Але завдання те саме: якнайшвидше прочитати всі букви, не припускаючись помилок. Картки в кожного учня різні, що дає можливість використовувати один набір тривалий час: діти просто міняються картками між собою. Ці картки також можна використовувати для роботи вдома тим дітям, котрі погано засвоїли букви.

Паралельно до роботи з цими картками у добукварний період доцільно на кожному уроці проводити різні аналітико-синтетичні звукові вправи.

Вправи на звуковий аналіз та синтез

1. Утворити злиття з поданих звуків (л + а = ла, л' + а = ля).

2. Назвати звуки, з яких утворилося подане тя.

3. "Упіймати" твердий або м'який приголосний звук.

4. Утворити злиття поданого приголосного Жз усіма голосними.

5. Утворити злиття всіх приголосних звуків, які називає вчитель, з поданим голосним.

6. Вказати, яке слово довше. Для цього дітям пропонуються пари слів, наприклад: *година* чи *хвилина*, *змія* чи *черв'як*, *день* чи *ніч*, *зима* (*літо*) чи *весна*.

Пізніше можна розпочати роботу з великою складовою таблицею, яка є основою під час навчання грамоти. На таблиці мають бути кишеньки, куди, по мірі опрацювання, вставляти букви та склади. Доцільно також

виготовити зменшені частини такої таблиці для кожного учня.

У такій таблиці літери, що позначають голосні, виставляються горизонтально, а літери, що позначають приголосні - вертикально. Букви в кишеньки вставляється в тому порядку, як вони вивчаються за букварем. На перетині голосної та приголосної утворюється склад. Краще, якщо це буде два види складів: прямий і обернений.

Вивчаючи нову літеру, діти утворюють склади, учитель вставляє в кишеньки відповідні картки.

Робота за таблицею обов'язково проводиться щодня. Можна також працювати за нею на уроках письма, під час відпочинку дітей.

Основне завдання використання таблиці - навчити дітей швидко прочитувати будь-який склад, не поділяючи його на букви. Одиницею читання має бути не буква, а склад.

Усі завдання при роботі з таблицею можна виконувати фронтально, вибірково, індивідуально, але щодня, і поступово нарощуючи темп. Також поряд зі складовою таблицею вводяться картки, на яких розкидані склади з розрізної азбуки.

Ці картки діти опрацьовують самостійно або в парах під час уроку. Учитель контролює читання, проходячи між партами. Вони використовуються і для домашнього

читання. Це сприяє запам'ятовуванню складів. Картки також усі різні, і діти обмінюються ними під час уроку.

Добре мати набір складів, написаних великими літерами на окремих картках. Набір карток використовується найчастіше для фронтальної роботи. Дітям показують картку на 1–2 секунди, а вони за цей час мають прочитати записаний на картці склад.

До набору складів можуть входити й наступні групи карток:

1. Відкриті склади: *ма, шу, ри, ро, су, пу, ва, лі, но, ку, бо* тощо.

2. Закриті склади: *шар, сир, сон, нос, пар, рос, хор, жар* тощо.

3. Склади зі збігом приголосних: *шко, при, сну, сти, гро, кла, рва, сти, трата* інші.

4. Склади з йотованими голосними: *м'я, ня, лю, ям, юш, р'я, б'є, яш* тощо.

5. Картки з окремими невеликими словами.

Починати читання складів необхідно з виділення голосного в складі (шу - голосний „у“, шко - голосний „о“, сир - голосний „и“).

Завдяки різноманітності карток навчальний процес поживається, стає цікавішим, насиченішим. Але все це різноманіття спрямоване на досягнення однієї-єдиної мети: навчити дитину прочитувати склад миттєво, не поділяючи його на букви. Застосування цих карток дає

змогу одноманітну роботу зробити не набридливою, підвищуючи при цьому кількість повторень.

Методика роботи зі складовою таблицею

„Приголосний-голосний“

- Читання зліва – направо: мамо му...; на но ну...

- справа – наліво: мі ми ме...; не ню ня...

- Згори – вниз (їдемо ліфтом униз): ма на са...; мо но со...

- Знизу – вгору (їдемо ліфтом угору): фа ща га...; фо що го...

- Ланцюжком униз: мамо му...; не ню ня; сасо су...; лелю ля...

- Ланцюжком угору: фі фифе...; ща що щу...; гіги ге...; хахоху...

- Вибіркове читання. Показую склад, букву (мали на, бі л ка), учень читає вголос, якщо діти почули, що утворилось слово, хором називають його (малина, білка).

	А	О	У	Е	И	І	Я	Ю	Є
М	ма	мо	му	ме	ми	мі			
Н	на	но	ну	не	ни	ні	ня	ню	не
С	са	со	су	се	си	сі	ся	сю	
Л	ла	ло	лу	ле	ли	лі	ля	лю	ле
К	ка	ко	ку	ке	ки	кі			
Р	ра	ро	ру	ре	ри	рі	ря	рю	
Т	та	то	ту	те	ти	ті	тя	тю	
П	па	по	пу	пе	пи	пі			
В	ва	во	ву	ве	ви	ві			
Ш	ша	шо	шу	ше	ши	ші			
Д	да	до	ду	де	ди	ді	дя	дю	
З	за	зо	зу	зе	зи	зі	зя	зю	
Б	ба	бо	бу	бе	би	бі			
Ж	жа	жо	жу	же	жи	жі			
Ц	ца	цо	цу	це	ци	ці	ця	цю	
Г	га	го	гу	ге	ги	гі			
Ч	ча	чо	чу	че	чи	чі			
Х	ха	хо	ху	хе	хи	хі			
Г	га	го	гу	ге	ги	гі			
Щ	ща	що	щу	ще	щи	ші			
Ф	фа	фо	фу	фе	фи	фі			

- **Гра „Вовк та заєць“.**

Беруть участь двоє учнів. Перший – „Заєць“, починає читати, другий – „Вовк“, читає те саме з самого початку, але вступає після того, як перший опанує два або три склади, й намагається догнати Зайця. Всі учні слідкують. Якщо Вовк зрівнявся у читанні з Зайцем, говорять: „Наздогнав!“; якщо ні: „Спритний Зайчик!“.

- **Гра „Блискавка“ (працюємо у русі).**

Проводиться фронтально або по рядах, групах, парах. Учні за командою: „Блискавка!“ якомога швидше читають певний рядок. Діти, які прочитали заданий рядок або рядки, миттю встають.

З метою підвищення інтересу до навчання грамоти у шестиліток застосовую не просто складові таблиці, а такі собі „дороги“, які мають перешкоди у вигляді букв, що позначають приголосні звуки і злиття приголосних.

З метою підвищення інтересу до навчання грамоти у шестиліток слід застосовувати не просто складові таблиці, а такі собі „дороги“, які мають перешкоди у вигляді букв, що позначають приголосні звуки і злиття приголосних.

Мета використання таблиць: формувати вміння швидко утворювати склади і читати їх; урізноманітнити читання складових таблиць; сприяти бажанню читати.

Методика роботи з таблицею № 1

„Їзимо на машинках“

(Машинка та кружечок червоного кольору)

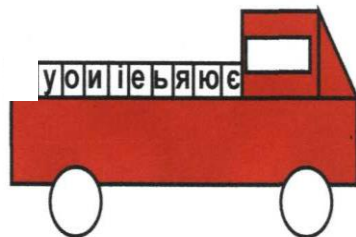
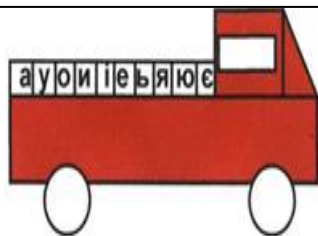
- Підставляємо машинку до першого ряду букв.
- „Їдемо“ і читаємо з буквою «а»: ба, ка, та, ра, ва... і т.д. (Рис. 1)
- Коли опановано читання з буквою «а», її загортаємо на зворотний бік. (Рис. 2) (Букви на машинці попередньо відокремлені одна від одної розрізами.)
- „Їдемо“ і читаємо з буквою „у“: бу, ку, ту, ру, ву... і т.д.
- Аналогічно працюємо з буквами о, и, і, е, ь, я, ю, є.
- Гра „Вовк та заєць“, „Блискавка“.

- Обирання дитиною виду транспортного засобу, яким буде керувати.

№1 а у о и і е ь я ю є ●

1. б к т р в м н ф т д б ф с л з ц п ч ш р г в щ
х п в б ч п щ

2. б л ш в д с т ф н з д ц к б ц р м ф п б ч г к
л щ р ш в б ф

Методика роботи з таблицею № 2

„Їзимо на машинках”

(Машинка та кружечки червоного кольору)

- Підставляємо машинку до 1 ряду букв.
- „Їдемо“ і читаємо з буквою „а”: бва, джа, кса, нча, сфа... і т.д. (Рис.1)

- Коли опановано читання з буквою „а”, її загортаємо на зворотний бік. (Рис. 2)
- „Їдемо” і читаємо з буквою „у”: бву, джу, ксу, нчу, сфу... і т.д.
- Гра „Вовк та заєць”, „Блискавка”.
- Обирання дитиною виду транспортного засобу, яким буде керувати.

№ 2 а у о і е ь я ю є

1. бвджкснчсфслнкквдббмдлнтсд хв шкхр см ншктжм
2. глбгдгкрнцстшхчнхнтвфтрвлбзндквжвгжгпцтд
3. цвбгдг нд лкзлدمвпвсбс км сгштшнцнфл пт мп жд
гж
4. бдшцсцбжвшбхдннзсвхчнг км брврвдбщшвчвкрл
5. лхвбжллтпчтжцкчктлрмлчзмдз мш вт гвздрн чт шп
6. хмнрбзгнсчфтблтпфсшмрзбнрштнчшбмтцвкрщдв

„Посвідчення водія“, яке підтверджує здатність швидко рухатись країною Знань.

Для особливих відміток

Установлено:

- машиною „керувати”

ПОСВІДЧЕННЯ ВОДІЯ

Зворотній бік

Прізвище _____ _____ Ім'я _____ _____ Місце проживання м.Пирятин Видано <u>Пирятинським ліцеєм</u> Дата _____ видачі _____ Голова комісії <u>Артюх С.О.</u>	КАТЕГОРІЇ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, НА КЕРУВАННЯ ЯКИМИ ВИДАНО ПОСВІДЧЕННЯ
А	Автомобілі, що призначені для перевезення вантажів, максимальна вага яких 1 злиття (приголосний + голосний)
В	Автомобілі, що призначені для перевезення вантажів, максимальна вага яких 1 злиття

розбиті дужками на склади вчителем.) Усі дужки разом (приголосний + приголосний + голосний) хвили, на яких "гойдається пароплав". Учні читають і

плавно зливають склади у слова – протяжно вимовляють попередній склад, доки очима охоплять наступний. Паузи роблять лише між словами.

Збільшити темп можна й завдяки динамічному читанню. Перед учнями на аркуші на кілька секунд з'являється слово, група слів або речення. Їх потрібно встигнути прочитати й запам'ятати, щоб потім назвати або записати. Слова добирають тематично: до конкретного уроку, синонімічні ряди, антоніми, фразеологічні звороти, основні орфограми (дж-дз, йо-ьо, апостроф, подовження приголосних тощо).

Підвищується показник динамічного читання завдяки виконанню такої вправи: у полі зору учнів протягом 20 секунд перебуває картка з написаними у різних напрямках, різними шрифтами 12–15-ма словами різних частин мови. Мета: запам'ятати якнайбільше з них. Потім діти усно чи письмово відтворюють ці слова.

Динамічне читання сприяє формуванню вміння миттєво сприймати текст, фіксуючи його зміст і зберігаючи одержану інформацію в пам'яті.

Методика роботи з таблицею № 3

„Плаваємо на катерах”

(Катер та кружечок зеленого кольору)

- Підставляємо катер до 1 ряду букв.

- „Пливемо” і читаємо з буквою „б”: аб,об, уб, иб...і т.д.
- Коли опановано читання з буквою „б”, її загортаємо на зворотний бік.
- „Пливемо” і читаємо з буквою „в”: ав, ов, ув, ив...і т.д.
- Гра „Вовк та заєць”, „Блискавка”.

№ 36 в д т с з ц ч ф х

а	о	у	и	є	о	у	а	и	є	о	у	а	И	о	є	у	о	а	о	Є
я	о	ю	і	є	ю	я	і	є	є	я	є	ю	І	є	і	я	ю	є	і	І
у	є	а	и	є	о	и	у	о	а	у	и	є	А	о	о	є	у	а	и	С
ю	є	і	є	ю	є	і	я	є	ю	я	і	є	Ю	я	і	є	ю	я	є	Ю
а	ю	о	є	и	я	є	у	ю	є	і	о	я	А	і	и	я	ю	а	є	И
є	є	я	а	ю	у	і	и	є	о	є	у	і	Я	ю	є	є	а	є	о	У
і	є	я	о	є	і	є	и	а	я	о	і	ю	И	у	а	о	є	ю	а	С

б в д т с з ц ч ф х

Найкращі „капітани”, а такими стають усі, отримують „Посвідчення капітана”, яке підтверджує здатність швидко йти морями Вмінь і Навичок.

Для особливих відміток

Установлено:

- катером „керувати” вміє
- фарватер знає, на міліну не сідає
- „плаває” якісно, без помилок

**ПОСВІДЧЕННЯ
КАПІТАНА**

1 рангу

Прізвище _____

Ім'я _____

Місце проживання м.Пирятин

Видано Пирятинським ліцеєм

Дата

**КАТЕГОРІЯ ПЛАВАЛЬНИХ ЗАСОБІВ,
НА КЕРУВАННЯ ЯКИМИ ВИДАНО
ПОСВІДЧЕННЯ**

Плавзасоби, що призначені для
перевезення вантажів,
максимальна вага яких

1 злиття

(голосний + приголосний)

Р а е л ь т я х о к

**Методика роботи з таблицею № 4
„Літаємо на літаках”**

(Літак та кружечок синього кольору)

- Підставляємо літак до 1 ряду букв.
- „Летимо” і читаємо з буквою „г”: аг, яг, ег, уг...і т.д.
- Коли опановано читання з буквою „г”, її загортаємо

№ 4 г к л м н п р ж ш щ ●

1.	а	я	е	у	и	і	ю	є	я	е	і	я	є	и	о	а	у	и	е	о	а	
2.	я	у	а	я	е	ю	і	и	є	я	е	і	є	о	а	у	и	е	о	і	о	я
3.	у	и	є	о	а	і	ю	я	є	я	ю	у	е	я	є	о	і	є	і	о	у	
4.	о	о	а	я	я	ю	і	і	и	е	е	е	у	у	ю	а	а	є	є	і	о	
5.	ю	ю	у	а	а	о	ю	ю	я	и	и	і	е	е	е	е	є	є	я	я	ю	
6.	є	є	я	а	ю	у	і	и	о	е	є	у	і	я	ю	е	е	а	є	о	у	є
7.	і	е	я	о	е	і	е	и	у	а	о	е	ю	о	а	і	ю	я	я	о	і	і

на зворотний бік.

- „Летимо” і читаємо з буквою „к”: ак, як, ек, ук ... і т.д.
- Гра „Вовк та заєць”, „Блискавка”.

Працюючи з підручником діти можуть виконувати такі види роботи:

1. Прочитати слова із заданою кількістю слів.
2. Прочитати слова із наголосом на певному складі.
3. Швидко прочитати рядок слів, пояснити значення

кожного слова.

Наприклад:

сила — пила — ишла — лила — мила;

чайка — майка — гайка — лайка — байка.

4. Замінити букву, що позначає голосний звук, щоб утворилося інше слово:

бак (бік, бук, бик);

булка (білка, балка).

5. Прочитати слова, що відрізняються однією літерою:

влетить - злетить;

поповз - заповз.

Для вироблення в дітей уміння охоплювати зором не лише слово, а й певний обсяг сторінки, можна використовувати вправи із відомими цифровими стереоскопічними таблицями Шульте та Лезера.

Ще однією причиною, що ускладнює читання, є недостатній розвиток артикуляційного апарату дитини.

Деякі з цих порушень потребують втручання логопеда, але багато може зробити й учитель.

Коли закінчується букварний період, ми з дітьми "висаджуємо" дерева для кожного читача (див. додаток 4), оформлюючи стенд „Наші успіхи”, і заводимо читацькі щоденники, де записуємо автора, назву книги і кількість сторінок, які учень прочитав за тиждень (співпрацюємо з батьками). Кожні прочитані 4 сторінки – дитина зафарбовує на своєму дереві один листочок.

Поступово на деревах "з'являється" листячко. У деяких дітей, „вкрившись“ листям, дерево починає "квітнути" (учні домальовують квіточки), приносячи радість і задоволення своєму хазяїну, батькам і вчителю. Тут присутні не тільки старанність, бажання прочитати книгу, але й елемент змагання.

Заключаємо з учнями договір на кількість прочитаних сторінок за тиждень. Дитина доводить, що вона прочитає певну кількість сторінок. Умови договору записуємо у щоденник: „Договір на 40 сторінок”.

Якщо школяр прочитав кількість сторінок, вказану у договорі, ставиться штампик "Їжачок-читачок", при перевиконанні договору – два штампика.

"Розквітло" дерево, і дитина сама дивується тому, що гарно вміє читати, і цей процес дає їй задоволення, увійшов у добру звичку і став духовною потребою.

Післябукварний період. Після закінчення букварного періоду робота над вдосконаленням техніки читання не повинна припинятися жодним чином. Тим більше, що швидкість читання – це головний чинник для успішного подальшого навчання. Оптимальним є темп 150–200 знаків за хвилину. Далі наводимо систему роботи, складену в результаті опрацювання методики І. Т. Федоренка. Головне – не тривалість, а частота тренувальних вправ. Домашнє тренування має містити 3 порції вправ, кожна порція – через одну-дві години, ефективність цієї роботи вища, ніж півторагодинне читання за один прийом. Це прийом навчання дітей, що читають неохоче або мають великі труднощі в процесі читання.

- Розвиток оперативної пам'яті. Часто дитина, читаючи речення, особливо з шести-семи слів, не може усвідомити його змісту. Розвиток оперативної пам'яті забезпечується за допомогою зорових і слухових диктантів, методика проведення яких подана далі.

- Багаторазове щоденне читання скоромовкою, парами, у два голоси, з постукуванням, з однієї книжки трьох рядків з переходом до читання 5-10 рядків незнайомого тексту. Мета – підняти темп читання вголос

до 300 слів за хвилину. З розвитком навички швидкого читання вправа ускладнюється. Читання в парі замінюється індивідуальним багаторазовим читанням трьох рядків з постукуванням і подальшим переходом до читання половини сторінки тексту. Під час читання вголос слід прагнути, щоб діти читали зі швидкістю 300 слів за хвилину. Але треба стежити за тим, аби вони не гули, а виразно вимовляли приголосні та наголошені звуки.

- Щоденне домашнє завдання – читати скоромовкою уривок тексту, починаючи також з трьох рядків і поступово переходячи до половини сторінки тексту. Можна визначити час, за який діти мають удома навчитися читати заданий уривок, з урахуванням того, що вони мають читати зі швидкістю 250-300 слів за хвилину. Виконання цього домашнього завдання обов'язково (!) щоденно перевіряється.

Наприкінці кожного заняття проводяться багаторазові стимулюючі самозаміри техніки читання вголос і мовчки. Одержані показники діти записують до зошитів.

Зорові диктанти. Ці письмові вправи доцільно використовувати і для формування навичок чистописання. 18 наборів розраховані на 54 дні.

Нарощування речень відбувається поступово, по одній-дві літери. Вправа виконується щоденно на уроках мови. Методика така: речення показують дітям на кілька секунд, потім вони записують його. Текст зорового диктанту швидко прочитується учнями мовчки. Дітей попереджають, що при цьому не можна рухати губами, промовляти закінчення слів. Треба привчати їх сприймати одразу два-три, а потім і три-чотири слова. Кожне речення записується з нового рядка, бо потім їх прочитують скоромовкою. Дітей слід попередити, що записувати вони мають тільки те, що запам'ятали, в жодному разі не потрібно підглядати в сусіда, краще наступного дня постаратися запам'ятати більше. Не слід сварити дітей, якщо вони не змогли запам'ятати або записати речення. Потрібно налаштовувати їх на те, що вони поступово навчаться запам'ятовувати речення з одного прочитання. Один набір речень пишеться стільки днів, скільки потрібно для того, аби переважна більшість учнів написала його без помилок.

Також доречно звертати увагу дітей під час написання зорових і слухових диктантів на правила правопису.

Коли набір речень записаний, учням пропонують прочитати їх скоромовкою зі швидким постукуванням ручкою або олівцем. Кожне речення читається 6 разів з прискоренням. Читати всі 6 речень поспіль не

рекомендується, бо швидкість у такому разі зростає повільно і на виконання вправи витрачається багато часу.

Особливу увагу слід звернути на навчання дітей швидко стукати під час читання. Тут теж є певні секрети. Учням слід розповісти, що постукуючи, лікоть краще покласти на парту, долоню притиснути до поверхні парти. Олівець або ручку беруть великим і вказівним пальцями за нижній кінець, щоб помах був мінімальним, легко стискають. Під час постукування рухаються тільки пальці.

Після виконання вправи діти ланцюжком читають речення, а вчитель коригує швидкість і вимову.

Цей вид роботи можна запроваджувати на уроках читання.

Практика доводить ефективність названих систем. Проте вони розраховані на вдосконалення техніки читання. Чи можливо з самого початку вчити дитину читати правильно, свідомо і швидко, не сподіваючись на доучування або переучування в майбутньому.

Слухові диктанти. Речення для слухових диктантів добираються аналогічно до зорових диктантів. Записуються й опрацьовуються вони також таким чином, як і зорові диктанти. Кожне речення диктується дітям лише раз, після чого вони повинні його записати так, як запам'ятали. Потім ці речення також прочитуються скоромовкою.

Доцільно на одному уроці використовувати один набір речень із зорових диктантів і один – зі слухових. Усього виходить 12 речень.

2.2 Добір вправ з удосконалення навички швидкочитання та ефективність їх застосування

Усі вправи для вдосконалення техніки читання молодших школярів мають бути підпорядковані загальній дидактичній меті і повинні враховувати вікові особливості дітей.

Працюючи над розвитком навички читання, учитель постійно має спиратись на ті психічні якості, які забезпечують формування читацьких умінь.

Щоб удосконалити ці навички, використовується така система вправ:

- для розвитку правильної орфоепічної вимови;
- для подолання заміни пропусків букв у словах.

Підвищенню швидкості читання сприяє використання такої системи вправ:

- для розширення кута зору;
- для розвитку артикуляції і дихання;
- для подолання бар'єру промовляння;
- для активації мислення;
- для розвитку уваги і пам'яті.

Виразність читання досягається при використанні наступної системи вправ:

- для розвитку навичок техніки мовлення;
- для розвитку навичок логіки мовлення;
- для розвитку навичок емоційно-образної виразності.

Система вправ для розвитку усвідомлення прочитаного має бути такою:

- для розуміння окремих слів, словосполучень;
- для усвідомлення зв'язних висловлювань;
- творча робота.

Лише комплексне і систематичне використання вправ дає змогу сформувати повноцінну навичку читання у молодших школярів.

Запропоновані вправи сприяють розширенню поля читання, кореляції темпу, удосконаленню правильних прийомів читання, навичок виразного читання, розвитку мовленнєвого апарату і промовляння, розвитку вміння інтонувати речення. Матеріал, що було покладено в основу вправ, допоможе поглибити знання учнів з тем „Словотвір. Будова слова”, „Лексичне значення слова”; збагатити словниковий запас учнів спільнокореневими словами, синонімами.

Крім того, ці вправи спрямовані на розвиток аналітико-синтетичних умінь (зіставлення, порівняння), стійкої уваги, витримки, терпіння, самостійності, навичок самоконтролю.

Ігровий характер завдань, їх невеликий обсяг та різноманітність форм, цікавий, доступний дітям зміст

допоможуть сформувати в учнів позитивне ставлення до читання, бажання самостійно працювати над вдосконаленням власної техніки читання.

Запропоновані вправи передбачені не лише для використання на уроках читання, вони дібрані з урахуванням можливості самостійної роботи учнів 2-3 класів вдома.

Гра „Буква заблукала”

алк	бол	влі	лог	алз	
дас	оас	ідд	ирс	шду	
удб	збу	оме	хмо	елв	
есоля			сокао		паукв
леїля			млета		земля
канза			нязьк		камоз

Гра „Будь уважним”

Знайди в кожному рядку слово, що відрізняється.

барва барвабарвабарва баржа барва барвабарва
бідон бідонбідонбідонбідонбідон бізон бідон
бринза бринзабринза бронза бринза бринзабринза
ваза вазавазавазавазаваза вада ваза
берег берегберегберегберегберегберег берет
важити важити вижити важити

важитиважитиважити

Гра „Слово заховалось”

Прочитай швидко-швидко рядки слів. Які слова "заховались"?

Баку - Баку - Баку - Баку - Баку

Ватра - ватра - ватра - ватра - ватра

Товар - товар - товар - товар - товар

Лапи - лапи - лапи - лапи - лапи

Шати - шати - шати - шати - шати

Рано - рано - рано - рано - рано

Слова, що "заховались": *Куба, трава, варто, пила, тиша, нора.*

Прочитай віршовані рядки. На місці крапок встав потрібні слова.

І у полі, і в ліску

Закружляли у танку

Ці білесенькі сніжинки.

Мов дівчата –

Білі мухи налетіли,

- Все подвір'я стало біле,

Не злічити білих мух,

Що летять, неначе... .

У студеній високості

Народилися сніжинки

І летять на землю в гості,

Діамантові....

Довідка: пух, пушинки, балеринки.

Визнач межі речень, прочитай текст.

ДЕ ЖИВЕ ТУМАН

Найчастіше думає Ромчик ось про що у всіх є свій дім отже, є він і в туману у того сивого туману, який уранці встає над вогкою землею живе він на дні глибокої річки той туман - великий сплюх спить цілісіньку ніч і тільки перед ранком прокидається впливає з бездонної глибини, вилазить на спину тихої річки посидить, подивиться навкруги і йде в зелене поле попастися, бо голодний попастися на запашній траві, доки сонце не вигляне, а потім знову лягає спати. *(За М. Слабоштицьким)*

ЧОМУ ЗЕБРА СМУГАСТА

Раніше Зебра була не смугаста, а біла прийшла вона в гості до Лося якось а в лісі берізки, сосни, ялинки ростуть Зебрі найбільше сосна сподобалась, і Лось подарував їй соснову шишку.

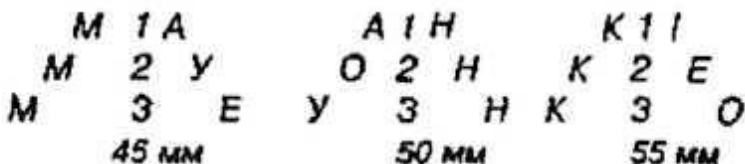
Посадила Зебра зернятко з шишки, поливала його незабаром воно проросло Зебра обгородила його тичками й залюбки під цим тином відпочивала.

Якось видався дуже спекотний день Зебра прилягла під огорожею й заснула а сонце пекло так, що потемніла шкіра на Зебрі білі смуги залишилися тільки там, де була тінь від тичок.

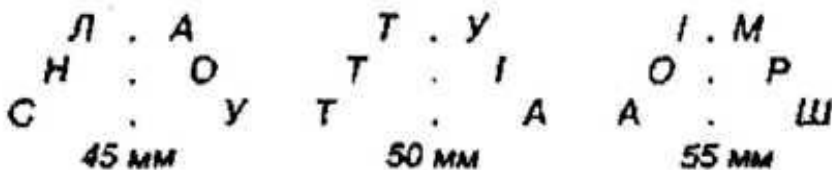
Відтоді Зебра смугаста. *(І. Солдатенко)*

Вправи для розширення кута зору

• Читання складових пірамід.

Завдання: дивитись на цифру, але, крім неї, намагатися охопити поглядом „дві букви” – прочитати склад.

Завдання полягає в тому, щоб миттєво охопити поглядом ціле слово, яке на секунду відкриває вчитель, починаючи з найвищої сходинки.

• Робота з таблицями Шульте.

Квадрат розміром 10 x 10 чи 20 x 20 ділять на 25 клітинок, у кожну з яких довільно вписують числа від 1 до 25. Завдання полягає в тому, щоб за короткий час (25–30

с) прочитати числа в послідовності натурального ряду, не переміщаючи зір за межі центральної клітинки. Вправа виконується стоячи, учні рахують мовчки, вказуючи олівцем на числа.

5	14	12	23	2		14	18	7	24	21		15	6	16	9	14
16	25	7	24	13		22	1	10	9	6		1	8	20	24	2
11	3	20	4	18		16	5	8	20	11		18	22	10	21	12
8	10	19	22	5		23	4	25	3	15		17	11	23	5	25
21	15	9	17	1		19	13	17	12	2		7	4	13	19	3

• Робота з прямокутниками Лезера.

Прямокутник 20 x 40 см ділимо на 50 клітинок.

Вписуємо довільні числа від 1 до 50. Час оволодіння - 50 с

7	28	18	29	9
16	35	40	12	22
39	7	30	17	6
21	41	2	15	34
6	38	10	49	11
20	33	43	25	27
14	26	37	3	24
47	8	48	32	45
36	42	13	46	50
4	31	23	44	5

Вправи для розвитку артикуляції і дихання

• Розтягування губ широко, складання їх у трубочку.

- Піднімання й опускання за нерухомої нижньої губи - верхньої і навпаки.
- „Злизування варення” (вгору по губах і вниз широким язиком).
- „Чищення зубів” (язиком водити вправо-вліво по верхній частині різців).
- „Коники” (цокання).
- „Маятник” (рот напіввідкритий в усмішці, язик рухається від лівої щоки до правої).
- „Закриті ворота” (просунути язик крізь стиснуті зуби).
 - „Жабки” (скреготання). Рот напіввідкритий, губи розтягнуті. Язик торкається піднебіння. Втягуємо повітря, намагаючись не рухати язиком.
 - Губи міцно стиснуті, щоки надуті. Швидко переганяємо повітря то за ліву, то за праву щоку.
 - Верхню губу намагаємось підняти якомога вище до носа.
 - Артикуляційна гімнастика – чітке, правильне промовляння звуків, слів, словосполучень, скоромовок, прислів'їв, приказок. Промовляти їх треба спочатку повільно, а далі швидше й швидше, однак щоб язик не заплітався, щоб вимова була чіткою, без „проковтування” звуків.
 - Гра „Луна”.

Учитель читає слова (речення) голосно, а учні - трохи тихіше (луною). Можливе хорове читання слів з прискоренням до темпу скоромовки.

- Гра „Змагання телефоністів”.

Дві-три команди у складі з 5–10 гравців шикуються в шеренгу або сідають в один ряд.

Учитель повідомляє скоромовку на вухо капітанам команд. За сигналом ті передають скоромовку на вухо своїм сусідам, ті – далі один одному... Останні в кожному ряді мають сказати передане їм „по телефону“ вголос.

Перемагає команда, яка раніше закінчить передачу не спотворить текст.

- „Читайте швидко, вимовляйте чітко”.

Забути смішити горошина паляниця

забити спішити горобина полуниця

завити служити горобчиха попелиця

зарити смітити голубиця печериця

глиб - гриб будяк - буряк

сніг – сніп поріг – пиріг

град — грам зміст — зріст

штор – штурм плач – плац

струм – струп грак – граб

коліно – поліно кран – край

плід – пліт баран – банан

звір — збір калина – малина

Вправи для подолання бар'єру промовляння

- „Губи”.

Під час читання мовчки вчитель пропонує учням міцно стиснути губи й прикласти до них палець (психологічна установка на беззвучне читання). Згодом палець не прикладають, а лише стискають губи.

- „Читай мовчки, рахуй уголос”.

Учитель показує картинку зі словами, текстом і пропонує дітям рахувати вголос від 1 до 10, одночасно читати слова. Щоб перевірити усвідомлення прочитаного, варто переказати текст.

- „Не торкнись”.

Читати, затиснувши зубами олівець так, щоб ні язик, ні губи, не торкалися його.

- Притискання язика до зубів або затиснення його зубами.

- Набирання в рот якомога більше повітря з тим, щоб, не випускаючи його, дихати через ніс. Щоки при цьому надуті.

- Аритмічне постукування рукою чи олівцем під час читання. В основі цієї вправи - гальмування мовленнєво-рухових аналізаторів через центральні відділи кори головного мозку.

- Списування.

Артикуляція майже зникає при списуванні тексту – в корі головного мозку, коли пише рука, також виникає індуктивне гальмування в зоні артикуляції.

Вправи для активізації мислення

- Ігри з м'ячем.

Учитель кидає м'яч кожному учневі, промовляючи при цьому одне з чотирьох слів: „земля” - гравець у відповідь повинен назвати один із видів тварин; „вода” - риба; „небо” - птахів; „вогонь” - плеснути в долоні.

Учитель кидає м'яч, називаючи при цьому, наприклад, продукти й інші слова: „яблуко” - лови, „парта” - не лови.

- Гра „Упіймай слово”.

Учитель називає предмети живої природи (береза, вовк, оса) – учні плескають у долоні, називає предмети неживої природи (пісок, сонце, вітер) – піднімають руки догори.

Учитель називає парні числа (2, 16, 100, 38) - сплескують, непарні – мовчать.

Називає іменники – піднімають праву руку, прикметники - ліву, дієслова – обидві руки.

Ці вправи можна проводити на будь-якому уроці.

- Гра „Нісенітниця”.

Прочитати слово ззаду наперед (*колосок - косолок, лампа - апмал, зошит — тишооз, книга - агинк*).

Прочитати слова, переставляючи склади (*тато - тота, Оля - Ляо, дочка - чкадо*).

Прочитати речення, починаючи з останнього слова (*За вікном завивав вітер. - Вітер завивав вікном за. Олі п'ять років. — Років п'ять Олі*).

• Знайти слова, які в прямому, і в зворотному порядку читалися б однаково: *шалаши, дід, око, Алла, біб, кок*.

• Гра „Цікаві квадрати”.

У квадрат, поділений на 25 клітинок, по діагоналі вписати будь-яку букву. Необхідно в кожному рядку дописати букви так, щоб вийшло слово.

А	Л	І	С	А
К	А	З	К	А
К	Л	А	В	А
О	К	Е	А	Н
М	А	С	К	А

Вправи для розвитку пам'яті

• Демонстрування малюнків (3-4с). Учні мають назвати кожен предмет, зображений на них.

• Гра „Розвідники”.

Розкладають 20 (10) предметів чи малюнків, відкривають їх на секунду. Хто запам'ятає найбільше?

- Гра „*Нишпорка*”.

На столі розкладені 10 предметів. Учень виходить, учитель ховає один предмет. Повернувшись, учень має назвати предмет, який зник.

- Гра „*Запам'ятай слова*”.

У стовпчик записують слова, не пов'язані між собою за змістом. Демонструють їх не більше ніж 10 с. Щоб краще запам'ятати ці слова, треба скласти з них зв'язний текст.

- За командою вчителя діти починають читати текст швидко й уважно. Прочитавши, закривають текст і переказують його своєму товаришеві (учитель ходить між рядами й слухає).

Вправи для розвитку уваги

- Уважно розглядати плями, хмари на небі, прагнучи уявити предмети, які вони нагадують.

- Спостерігати за близьким предметом, уявляючи, що він знаходиться на великій відстані.

- Розслабитись, уважно дивитися на будь-яку точку, думати лише про неї. Якщо відволіклися –почати вправу спочатку.

- Протягом 1-5 хвилин спостерігати за будь-яким предметом, намагаючись знайти нові деталі.

• В уяві комбінувати різноманітне розташування предметів один відносно одного.

• Переключати увагу з віддалених предметів на близькі.

• Намагатися чути цокання то одного годинника, то іншого.

• Протягом 5 хвилин спостерігати за рухом секундної стрілки на годиннику. Під час виконання вправи слід розслабитися.

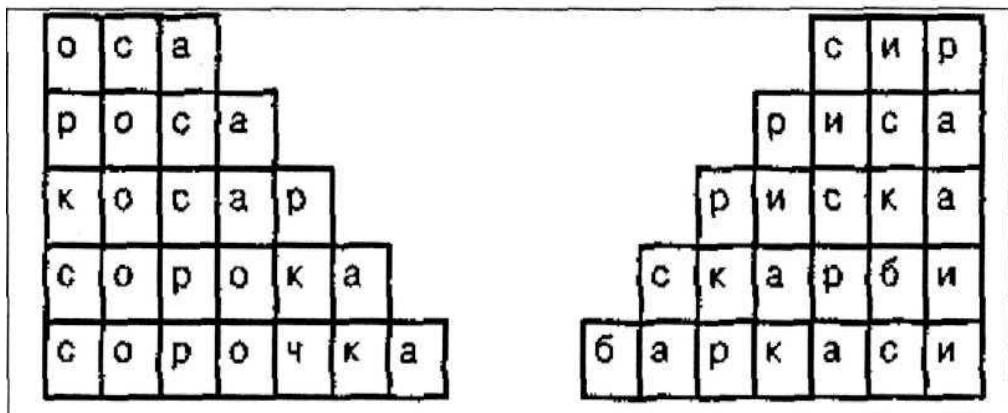
• Прагнути в уяві намалювати певні образи, картини, утримувати їх у свідомості.

• Усно виконувати арифметичні дії (3-5 хвилин).

• Читати перше й останнє слово рядка.

• Читаючи текст, одночасно вистукувати рукою музичний ритм.

• Гра „Сходи-читалочки”. Зійти сходами. Яка буква з'явилася.

Вправи для подолання регресії під час читання

- Прочитаний текст закривати лінійкою чи аркушем паперу. Пересуваючи його донизу, прочитуючи кожен рядок.
- Читати за допомогою вказівних чи середніх пальців обох рук (ліва задає темп читання, а права, рухаючись донизу, не допускає регресій).
- Читати 1-2 сторінки тексту вголос щодня.
- Вирізати на аркуші паперу завбільшки із сторінку підручника „віконце” на 3-4 рядки. Аркуш прикладати так, щоб верхній зріз "віконця" орієнтував на початок сторінки. Під час читання "віконце" посувати вниз, закриваючи прочитане.

При навчанні читати недостатньо сьогодні лише кілька разів повторювати один і той самий текст. Ця робота швидко втомлює дітей одноманітністю. Саме таким дієвим інструментом, за допомогою якого можна зацікавити учнів, викликати інтерес до виучуваного матеріалу є гра.

Поступово цікава гра, мовленнєва творчість переростають у навчальну працю. Гра знімає нервові перевантаження. Завдяки грі можна залучити до діяльності пасивних учнів.

Ігри умовно поділяють на такі види:

1. Ігри добукварного періоду.

2. Ігри букварного періоду.
3. Ігри післябукварного періоду.

Ігри добукварного періоду

Грає провідною діяльністю для дітей шестирічного віку. Майже все життя дитини проходить в ігровій діяльності. Весь урок у дітей цього віку пронизаний грою, але грою не заради розваги, а грою навчальною, що вимагає складних розумових операцій, аналізу й синтезу.

Кількість ігор на уроці повинна відповідати принципу доцільності. Доречно продумати і поетапний їх розподіл: на початку уроку гра має допомогти зацікавити, організувати дитину; в середині уроку гра повинна націлити на засвоєння теми; наприкінці уроку вона може мати пошуковий характер. Але на кожному етапі уроку гра повинна бути цікавою, доступною, і включати різні види діяльності учнів. При організації гри на уроці важливо продумати й те, в якому темпі вона буде проводитися.

Гра дасть змогу дитині опанувати також основи грамоти. Враховуючи складність звукових спостережень, навчання у добукварний період слід організовувати так, щоб шестилітки сприймали його в ігровій формі, не перевтомлювалися, щоб воно не викликало негативних емоцій.

Уся навчально-виховна робота з рідної мови з дітьми-шестилітками повинна ґрунтуватися на принципі

гра-навчання, гра-виховання, оскільки в цьому віці гра для дітей - серйозна діяльність. Заняття, на яких діти оволодівають звуковою системою рідної мови, як і інші, перетворюю в цікаві справи ігрового характеру.

„Скільки речень?”

Учитель читає речення. Учні на пальцях показують, скільки речень у цьому тексті. Виграє той, хто менше припуститься помилок.

„Скільки слів у реченні?”

Учитель читає речення. Учасники гри на пальцях або картками з цифрами показують, скільки в ньому слів. Виграє той, хто менше припуститься помилок.

„Злови п'ять слів”

Учитель називає п'ять слів (наприклад: олівець, зошит, ручка, вчитель, навчання) з тим, щоб учні зловили ці слова (плеснули у долоні) у реченнях, які він буде проказувати. Речення можуть бути такі:

Приведи усе до ладу, щоб були готові звання: олівець, ручка і зошит — все, що треба для навчання.

Гра розвиває увагу, привчає прислухатися до слів у реченні.

„Живі слова”

До дошки викликаю трьох учнів (це діти, які будуть виконувати роль слів), а іншим даю завдання скласти речення, в якому стільки слів, скільки дітей стоїть біля дошки.

За малюнком діти складають речення, наприклад: „їжак несе яблуко”. У викликаного учня запитую, в ролі якого слова він буде виступати (або діти самі собі вибирають слова із складеного речення). Класу даю завдання поставити слова в такому порядку, щоб вийшло складене речення.

Потім діти, які виконують роль слів, називають кожен своє слово по порядку, і всі чують речення, яке склали колективно.

У другому варіанті гри я сама пропоную дітям, які виступають у ролі слів, слова, наприклад: білка, гриби, сушить. Інші діти складають з них речення, правильно шикуючи „живі слова” біля дошки. „Діти-слова” вимовляють свої слова, і у них виходить речення: „Білка сушить гриби”.

Можливий ще один варіант гри.

На перерві я готую дітей, які будуть виконувати роль „живих слів”, навчаю їх вимовляти слова хором, але кожного - своє слово. На уроці повідомляю, що „живі слова” приготували речення і зараз вони вимовлять його. „Діти-слова” вимовляють свої слова хором.

Діти доходять висновку, що речення не вийшло, тому що слова в реченні стоять не послідовно одне за одним. Учні шикують слова у потрібній по послідовності, „діти-слова” вимовляють одне за одним своє слово. Речення “Сонце світить яскраво” розуміють усі діти.

„Скільки пауз у реченні?”

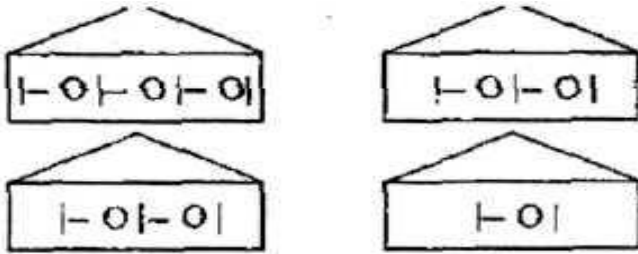
Учитель показує речення з паузами, пропонує дітям визначити кількість пауз (зупинок).

*Посадив // дід // рінку // . Виросла // ріпка // велика // .
Кличе // дід // бабу // Марушку//.*

Скільки пауз у реченні, стільки й слів.

“Розсели слова в будинки”

Ігровий матеріал: будинки із звуковими схемами слів, предметні малюнки - корова, зошит, літак, стіл.

У будинки потрібно заселити предмети, що зображені на малюнках.

Який предмет означає свійську тварину? Назви свійську тварину, в назві якої зустрічався б м'який приголосний звук. Вийдіть до дошки, поставте у звукових моделях наголоси.

Ігри букварного періоду

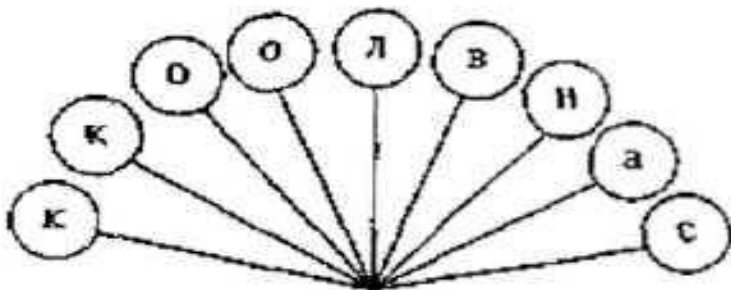
„Мозаїка”

У цій грі пропоную учням картки зі складами. Пояснюю, що перший склад кожного слова написаний червоним кольором, другий склад - синім, а третій - зеленим. Склади перемішані. З них треба скласти слова

(скажімо, руч, ка; О, ля; ма, ши, на; бі, лоч, ка; пар, та; квіт, ка тощо).

„Пісенька кенгуру”

Учні розглядають ілюстрацію, де зображений кенгуру, що виграє на сопілці. Поряд стоїть павич і слухає музику. Знайди закономірність і прочитай на хвості Павича, яку пісеньку грає кенгуру.

Крім того, що діти читають, вони ще й розвивають у собі таку важливу властивість, як здогадування про те, що написано далі.

„Назви букву”

Учень показує букви, а діти по ланцюжку називають її. Якщо буква названа неправильно, то діти, плескаючи у долоні, дають про це знати. Кожен - активний учасник.

„Впізнай букву наосліп”

На столі вирізані з цупкого картону вивчені букви. Одному учневі зав'язують очі і пропонують помацати букви і назвати їх.

„Горобчики”

Роздати дітям всього класу картки із назвами рослин чи дерев. Наприклад, яблуня, груша, дуб, тополя і т. ін. Учитель починає гру, він говорить: „Цвірінь, цвірінь, сидів горобчик на малині, полетів на яблуню. Яблуня підхоплює: "Цвірінь, цвірінь, сидів горобчик на яблуні, полетів на...". Учень читає картки, які діти тримають перед собою, і називає рослину чи дерево, яке йому подобається. Всі учні класу – активні учасники.

„Знайди імена дітей”

Діти указкою показують імена, що склали за таблицею.

ЛО	ВА	ТО	МА	ГЛА	МІ
ЖЕ	ША	А	ПА	ЛЯ	НА
ДЯ	КО	ВО	СЯ	НЯ	ЛА
АЛ	ЗІ	СА	РІ	ВІ	ІН

Ігри післябукварного періоду

Будь-яка гра повинна бути підпорядкована темі уроку, тоді вона дає гарний результат.

Основне завдання післябукварного періоду - вдосконалювати навички читання першокласників, відпрацьовувати темп, правильність і виразність читання, які безпосередньо залежать від усвідомленості змісту

тексту. Одне із завдань післябукварного періоду підготувати учнів до роботи з читанкою.

Отже, залежно від мети уроку навчання грамоти, його структури, рівня підготовленості дітей, запропоновані ігри на окремих етапах стануть активним засобом зацікавленості. Фантазія, казка, гра – це частка духовного життя дітей.

„Фініш”

До тексту ставлять запитання. Діти повинні читати текст до знаходження відповіді на певне запитання.

„Споруди будинок”

- Діти, всі ви добре пам'ятаєте казку „Троє поросят“. Давайте зараз побудуємо будинок для Нуф-Нуфа, Наф-Нафа і Ніф-Ніфа, щоб вони жили в ньому дружно, і щоб не зміг до них дібратися Вовчик.

Його можна побудувати із чарівною цеглинок, якщо прочитати написі на них.

Зі зворотного боку картонних прямокутників, що служать цеглинками, написані прислів'я про працю таким чином:

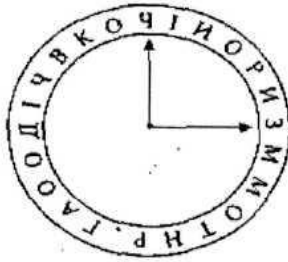
1. Зроблене діло здається найлегшим.
2. Як працюєш, так і маєш.
3. Без діла сидіти, той можна одубіти.
4. Кінець - ділу вінець.
5. Вовканоги годують.
6. Діло майстра величає.

7. Гончараглинагодує.

8. Уремісниказолотарука.

„Новорічна головоломка”

Починаючи від літери „З”, на яку вказує годинникова стрілка, і відраховуючи по шість літер від кожної наступної, ви прочитаєте щось приємне для себе *(рахувати за годинниковою стрілкою)*.

Висновки

Працюючи над проблемою формування навички швидкого читання у молодших школярів, можу зробити висновки:

- темп читання повинен співвідноситися з розумінням прочитаного. Розуміння - основний критерій темпу читання кожного учня;
- у виробленні швидкого читання треба прагнути до темпу читання, який наближається до темпу розмовної мови людини і забезпечує свідоме сприйняття прочитаного;
- головним недоліком щодо швидкості читання є надто повільне читання і читання надто швидке. Як дуже повільне, так і надмірно швидке читання негативно відбивається на всьому процесі читання, а особливо на усвідомленні читання;
- слід враховувати психотравматичний вплив процесу перевірки техніки читання на дитину;
- без швидкого, свідомого читання неможливе успішне навчання дитини з усіх інших предметів;
- навчати дітей техніці швидкого читання рекомендується з першого класу школи;
- при перевірці техніки читання потрібно мати на увазі різновиди читання: вголос і мовчки;

- лише комплексне і систематичне використання вправ для формування виразності, свідомості, правильності та швидкості читання дають змогу сформувати повноцінну навичку читання у молодших школярів;

- техніку читання потрібно формувати при опрацюванні художніх творів;

- під час оцінювання техніки читання вчитель не повинен знижувати бал, якщо темп читання несуттєво нижчий (на 2-4 слова) від нормативного, таким чином стимулюючи розвиток читацьких потреб молодшого школяра;

- головним показником досягнень у підготовці дитини-читача є рівень розвитку навичок самостійної читацької діяльності.

Усі вище визначені напрямки та аспекти проблеми повинні бути враховані кожним учителем, що прагне сформувати справжнього читача, готового до здійснення самостійної читацької діяльності, всебічно розвиненої особистості, що вміє цінувати та насолоджуватись красою слова у його подальшій науково-професійній діяльності.

Читання має стати стежиною, що веде до вершин розумового, морального й естетичного виховання.

Отже, інтерес до читання потрібно виховувати в учнів не лише тому, щоб вони стали освіченими людьми, а головним чином для того, щоб росли вони добрими,

відкритими, вмiли розумiти iншого, спiвчувати та допомагати йому.

Лiтература:

1. Архипов Г.Б. О влиянии темпа речи на аудирование / Г.Б.Архипов// Ученые записки МГПИИЯ. -М., 1968.-Т.44.-с.67-109.
2. Богатир В. Формування навички швидкого читання /В. Богатир// Початкова освіта. - 2005.-с.14-16.
3. Вашуленко М.С. Про спiввiдношення знань i вмiнь у мовнiй освiтi молодших школярiв/М.С.Вашуленко // Початкова школа. - 1995. - № 9 - с.4-8.
4. Грона Н. В. До проблеми формування навичок роботи з текстом у початковiй школi/ Н. В. Грона // Гуманiтарний вiсник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогiчний унiверситет iменi Григорiя Сковороди": Збiрник наукових праць – Переяслав-Хмельницький, 2013. – Вип. 28. – С. 102-108.
5. Грона Н. В. Сучаснi пiдходи до роботи з текстом на уроках читання // Матерiали Мiжнародної науково-практичної конференцiї "Педагогiка та психологiя: традицiї та iнновацiї", Львiв, 15-16 березня 2013. – Львiв : 2013 – С. 83-86
6. Грона Н. В. Уроки лiтературного читання: [методичнi рекомендацiї з методики навчання української мови для студентiв спецiальностi 5.01010201 Початкова освiта] /

- Н. В. Грона – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2015. – 135 с.
7. Гудзик І.П. Читання вголос та читання мовчки /І.П.Гудзик// Початкова школа. - 1991.-№4.-С.22-26.
 8. Державний стандарт початкової загальної освіти стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.mon.gov.ua/education/average>
 9. Джеджелей О. Диференційований підхід до формування навички читання у 4-річній школі /О.Джеджелей// Початкова школа. - 2002. - № 4. - с. 10-11.
 10. Дуда В. Вправи, які розвивають гнучкість і швидкість читання вголос та мовчки, вміння вгадувати подальший текст /В.Дуда// Відкритий урок. - 2002. - № 10. -с.74-76.
 11. Егоров Т.Г. Очерки психологии обучения детей чтению/ Т.Г.Егоров.- М.: Учпедгиз, 1953.-349 с.
 12. Іванова Л. Система вправ з удосконалення техніки читання /Л.Іванова// Початкова освіта. - 2005. - № 18. – с.1-4.
 13. Коваленко О. Навчання дітей читати. Психолого-педагогічні засади /О.Коваленко// Початкова освіта. - 2005. -№18. - с.2-4.
 14. Курпіта В.І. Дидактична гра як метод формування навичок читання у дітей 6-річного віку / В.І.Курпіта// Початкове навчання та виховання. - 2005. - № 29-30. - с.49-66.
 15. Курпіта В.І. Ефективні методи і прийоми удосконалення навички читання /В.І.Курпіта// Початкове навчання та виховання. - 2005. - № 29-30. - с.38-46.

16. Левченко О.М. Тренувальні вправи для учнів початкових класів „Вчимося читати швидше“/О.М.Левченко // Початкове навчання та виховання. - 2005. - № 15.-с.2-6.
17. Методичні рекомендації щодо усного і писемного мовлення молодших школярів. Норми оцінювання знань, умінь і навичок / А.М. Заїка. - К.: Магістр. - S, 2000. - 88 с.
18. Паламарчук Л. Формування та удосконалення навичок читання/Л.Паламарчук// Початкова освіта. - 2004. - № 2. - с.6-10
19. Пархета Л.П. Виразне читання в практиці В.О. Сухомлинського /Л.П.Пархета// Педагогіка і психологія - 2002 - № 3-4 - с.233-237.
20. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах : посіб. для вчителя / О. Я. Савченко. - К. : Освіта, 2007. - 334 с.
21. Сердюк М. А. Про зміну підходів до вивчення фольклору в початковій школі / М. А. Сердюк // Начальна школа. – 2011. – № 2. – С. 9–12.
22. Скіпакевич О. В. Вчити емоційно правильно сприймати художній текст / О. В. Скіпакевич // Початкова школа. – 1996. – № 12.

ДОДАТКИ
ДОДАТОК 1
Пам'ятка 1

Заповіді читача для самостійної роботи з книжкою

1. Вибравши книжку для читання, згадай, чи знаєш ти інші твори цього автора.

2. Прочитай передмову, анотацію, розглянь ілюстрації та виріши, про який час розповідь книга, про що вона.

3., „Товсту” книжку опановуй частинами.

4. Читаючи, звертай увагу, де і з ким відбуваються описані події. Спробуй уявити собі і конкретну обстановку, і героїв.

5. Виділяй усе незрозуміле, формулюй запитання і намагайся знайти на них відповідь самостійно: через ілюстрації або довідники.

6. Закриваючи книжку, ще раз подумай над її змістом у цілому, віднови в пам'яті головні події сюжету, образи персонажів і спробуй визначити, чим сподобалася тобі книжка, а чим - ні.

Пам'ятка 2

Взявши в руку книжку, прочитай:

- а) заголовок;
 - б) прізвище автора (чи відомі тобі його книжки?);
 - в) де і коли видана книжка, для якого віку;
 - г) анотацію, зміст, передмову (якщо вони є).
- Розглянь ілюстрації. Хто художник?

Поміркуй:

- а) про що і про кого може йтися в книжці;
- б) чи хотілося б тобі прочитати її.

Пам'ятка 3

Ти прочитав книжку. Після цього:

1. Познач слова, значення яких тобі невідоме.
2. Яка основна думка книжки (що хотів сказати автор)?
3. Чого вчить цей твір?
4. Склади план (для 3-го кл.).
5. Підготуй переказ.
6. Чи охоче ти читав книжку? Чому?
7. Назви дійових осіб (1-й кл.).
8. Що ти дізнався про героя прочитаного твору (2-й кл.)?

Чи хотілося б тобі прочитати інші твори цього автора або твори на подібні теми?

Пам'ятка 4

Вчись читати правильно

1. Стеж за словами на рядку, не переставляй їх.
2. Намагайся зрозуміти те, про що читаєш.

3. При читанні будь уважним до кожного слова.
4. Стеж за інтонацією.

Анкета для виявлення читацьких інтересів, умінь та навичок учнів 1 класу (проводиться в усній формі на початку вересня)

1. Чи вмієш і любиш ти читати?
2. Чи доводилось тобі самостійно прочитати книжку? Яку?
3. Чи читають тобі книжки вдома?
4. Що найбільше ти любиш слухати: оповідання, вірші, казки?
5. Де можна брати книжки для читання?
6. Що б тобі найбільше хотілося одержати в подарунок: іграшку, книжку, цукерки?

Анкета для виявлення сформованості читацьких інтересів, розвитку читацької самостійності в 3-4 класах

(форма опитування - письмова)

1. Чи є в тебе улюблена книжка? Хто її автор, яка назва?
2. Яку книжку ти читаєш зараз? Назви автора, головних персонажів.
3. Чи пам'ятаєш тему наступного уроку позакласного читання? Назви її.
4. Про що ти найбільше любиш читати?
5. Чи є в тебе улюблені письменники? Назви їх.

6. Хто може тобі допомогти у виборі гарної книжки?

7. На що слід звернути увагу, добираючи потрібну книжку?

8. Чим можна скористатися в бібліотеці, добираючи необхідну книжку?

Пам'ятка „Правила читання вголос”

Запитання	Відповідь
Що потрібно зробити перед читанням вголос?	Вдихнути повітря й читати вголос на видиху
Як вимовляються голосні звуки під час читання?	Голосні вимовляються голосно й «широко»
Як вимовляються приголосні звуки ?	Приголосні звуки слід вимовляти без напруження
Як читати вголос наголошені склади?	Наголошені склади під час читання потрібно виділяти голосом
Як читати вголос довгі речення?	Довгі речення потрібно ділити на смислові відрізки (частини), робити між ними під час читання короткі паузи і повний вдих
Коли тон голосу наприкінці речення знижується?	Якщо в кінці речення стоїть крапка(.)
Коли тон голосу наприкінці речення різко піднімається?	Якщо в кінці речення стоїть знак питання (?)

Коли тон голосу протягом усього речення тримається на одному рівні?	Якщо в кінці речення стоїть знак оклику(!)

ДОДАТОК 2

ВУЗЛИКИ НА ПАМ'ЯТЬ УЧНЕВІ

1. Обгортай книги і носи їх у папці.
2. Удома відведи їм місця на книжковій полиці.
3. Читай книги за чистим столом і чистими руками.
4. Перегортай сторінки за правий верхній куток.
5. Щоб не загубити місце у книзі, де ти закінчив читати, користуйся закладкою.
6. Прочитані книги своєчасно повертай до бібліотеки.
7. Якщо книга порвалася — обов'язково підклей.

Людина, для якої книжка уже у дитинстві стала такою необхідною, як скрипка для музиканта, як пензель для художника, ніколи не відчує себе обділеною, збідненою і спустошеною.

В. Сухомлинський

ПАМ'ЯТКА ЧИТАЧА

Як читають книги?

Швидкість читання залежить від того, що і з якою метою ти читаєш. Текст задачі, наприклад, треба прочитати не

поспішаючи, кілька разів, щоб зрозуміти кожне слово. Без цього задачу не розв'яжеш.

Казку ж читай зовсім по-іншому. Захоплено спостерігаючи за перебігом подій, намагайся якнайшвидше дізнатися, що трапиться з героями далі.

Є такі книги, які взагалі не треба читати від початку до кінця. Це словники, довідники, енциклопедії. Тут шукай лише те, що тебе цікавить. Тому читай вдумливо, зосереджено, намагайся уявити прочитане. Ніколи не обминай запитань, вміщених після тексту. Якщо у тексті є слова, позначені значком „*”, відразу, знайди їхнє пояснення, а лише потім читай далі.

ЧИТАЧІ ВІД „НЕЧИТАЧІВ” ВІДРІЗНЯЮТЬСЯ ТИМ, ЩО:

- здатні мислити у категоріях проблем;
- мають активну творчу уяву;
- краще, точніше формулюють думку,
- вільно її висловлюють як усно, так і письмово;
- вільніше вступають у контакт;
- приємні у спілкуванні.

*Букви золотом відтиснено,
Кожне слово — золотник.
Між братів-народів визнано
Український наш словник.*

ПОРАДИ ЧИТАЙЛИКА

Щоб краще запам'ятати зміст прочитаної книги, її автора, назву та пригоди героїв, раджу завести щоденник читання за такою формою: автор і назва книги, що мені сподобалося та які герої запам'яталися.

ПАМ'ЯТКА

Якщо хочеш поговорити з ким-небудь — відкрий книгу.

Якщо ти занудьгував — візьми книгу.

Якщо хочеш одержати пораду — відшукай її у книзі.

Якщо прагнеш знайти друга — подружися з книгою.

Якщо мрієш стати справжньою людиною — читай книги.

Якщо хочеш відчути безмежні можливості людського розуму — працюй з книгою.

ДОДАТОК 3

Набір речень для зорових диктантів за системою І.Т.

Федоренка

Набір № 1	Букви	Секунди
Тане сніг.	8	4
Тече річка.	9	4
Почався дощ.	10	5
Сашко прибіг.	11	5
Оксана читає.	11	5
Птахи літають.	12	6
Набір № 2		
Настала осінь.	12	6
Ти шукаєш гриби.	13	6
У лісі росте дуб.	13	6
Лід укрит ставок.	14	6
На небі хмаринки.	14	7
У садочку жоржини.	15	7
Набір № 3		
Пташки прилетіли.	15	8
Посміхалося сонце.	16	8
Бабуся шиє сорочку.	16	8
Матуся миє підлогу.	16	8
Дме холодний вітер.	16	8

Олена добре вчиться.	17	8
Набір № 4		
Сів шпак на шпаківню.	17	8
Гріє ласкаве сонечко.	18	7
Хатку занесло снігом.	18	7
Соняшник ріс коло тину.	19	7
Катруся посіяла квіти.	19	7
Дмитрик заспівав пісню.	20	7
Набір № 5		
У кімнаті свіже повітря.	20	6
Галя читає цікаву книжку.	21	6
Хлопці купалися в ставку.	21	6
Гілки ялини вкриті інеем.	21	6
У Петрика є цікава іграшка.	22	6
На городі виросла квасоля.	22	6
Набір № 6		
Місто Київ стоїть на Дніпрі.	23	5
Курчата забралися на город.	23	5
Чергові чисто витерли дошку.	24	5
Дідусь розказав дітям казку.	24	5
Трактористи працюють у полі.	24	5
Проміння сонця розтопило лід.	25	5
Набір № 7		
Діти посадили біля хати вишню.	25	4
Небо вкрилося сірими хмарами.	25	4

Тепле сонечко зігріло малюка.	25	4
Старша сестра працює в лікарні.	26	4
Ласкаво віє весняний вітерець.	26	4
Дідусь подарував онуку буквар.	26	4
Набір № 8		
Пішов дощик.	10	5
Ми ідемо до Києва.	14	8
Бережіть свою школу.	17	8
У Василька чистий зошит.	20	10
Допомагайте своїм мамам.	21	10
І в лісі, і на лузі стало тихо.	22	10
Набір № 9		
Допомагайте своїм друзям.	22	7
Завтра вони підуть у похід.	22	7
Ми живемо далеко від бабусі.	23	7
Для праці в нас ростуть сини.	24	7
Морська вода солона на смак.	23	7
У лисиці довгий пишний хвіст.	24	7
Набір № 10		
Ми з сестрою прийшли до школи.	24	5
Діти поливали кавуни і дині.	24	5
Мама називає Олю помічницею.	24	5
Донька завжди допомагає мамі.	25	5
Влітку наша сім'я була на Десні.	25	5
Набір № 11		

Юрко довго думав над задачею.	25	4
Вузька стежка вела через поле.	25	4
Була чудова пора золотієї осені.	25	4
Світить, та не гріє сонце золоте.	26	4
Птахи швидко летіли над берегом.	26	4
Лісові звірі готуються до зими.	26	4
Набір № 12		
Син завжди допомагав батькові.	26	4
У саду збирають червоні яблука.	26	4
Конвалії схожі на білу хмаринку.	27	4
На алеї падало жовте листя беріз.	27	4
Минають теплі і сонячні літні дні.	28	4
Люди дорожать дружбою з лелеками.	28	4
Набір № 13		
Ми збирали моркву, цибулю і часник.	28	4
Дівчина в коморі, а коса надворі.	29	4
Марійка збирає лікувальні рослини.	30	4
Наталочка вишиває дідусеві сорочку.	31	4
Сонячний промінець заглянув у вікно.	32	4
Набір № 14		
Про жовтий колір часто кажуть золотий.	32	4
Ми зустрічали гостей з великою радістю.	33	4
Жовтенькі клубочки ходять біля квочки.	33	4
У лісі ковзанку з води збудували холоди.	33	4
Оксана наспівувала пісеньку.	33	4

Синичка дзвінкою піснею пробудила весну.	35	4
Набір № 15		
Ясі красиві метелики - червоні, жовті, білі.	34	4
На лужку діти закружляли у веселому танку.	35	4
Ромашка росте на лісових галявинах, луках.	35	4
Дружна родина і землю перетворить у золото.	36	4
Діти захотіли погратися з моїм цуценятком.	36	4
Після дощу над лісом нависла барвиста райдуга.	39	4
Набір № 16		
Лежить на столі хліб, пишний, теплий, пахучий.	36	5
Срібні колочки інею вкрили кожне дерево.	36	5

ДОДАТОК 4

Дуже часто на уроках читання, починаючи з II півріччя другого класу, застосовую вправи на швидкочитання. Це читання з решіткою.

Роботу з решіткою проводжу на знайомому (домашньому) тексті тривалістю до 5 хвилин. Весь клас текст читає одночасно вголос. А ось ті вправи, про які мова йтиме далі, можна запропонувати вже з II півріччя 1 класу.

1. Вправа „Буксир”

Учитель читає текст, діти намагаються не відставати, читаючи врівголоса. Найшвидший темп читання вчителя розрахований на середнього учня.

2. Вправа „Оченята”

Діти читають текст вголос швидко хором. Звучить команда "Оченята!". Діти закривають очі, розслабляються. Через декілька секунд:

„Блискавка!”. Учні відкривають очі і починають швидко читати далі (не стежачи пальчиком).

3. Повторне читання

Текст читається в нормальному темпі (2-3 абзаци). Діти стежать. Звучить команда: „Повторити!”. Діти перечитують хором на великій швидкості.

4. Вправа „Хвиля” („Злива - дощ”)

Різний темп читання. Повільно-читання дуже важливої інформації тексту

5. Вправа „Кидок - засічка”

„Кидок” - читання тексту у швидкому темпі.

„Засічка” - діти піднімають голівки і проговорюють останнє слово, що побачили (не стежачи пальчиком).

6. Читання-естафета

Читання „ланцюжком” по рядах, в парах, хором.

7 . Вправа „Кроки”

„Крок” - прочитання повного рядка тексту. Читання напівголосне.

8. Вправа „Диктор”

Це читання-переказ. Спочатку діти читають текст (2-3 абзаци), підкреслюючи олівцем опорні слова. Потім переказують його класу чи сусіду по парті, опускаючи очі в текст, як диктори телебачення.

9. Читання розрізаних текстів

Невід'ємною частиною розвитку динамічного читання є вправи на швидко думання. Їх я запроваджую вже з першого класу. А використовувати їх можна не тільки на уроках читання, а й на уроках граматики.

Читаю речення і пропоную учням повторити його в швидкому темпі. Наприклад:

Прийшла довгоочікувана зима.

Потім читаю два речення. Діти повинні їх швидко повторити. Наприклад:

Прийшла довгоочікувана зима. Випав білий сніжок.

Потім читаю 3 речення. Учні швидко їх повторюють:

*Прийшла довгоочікувана зима. Випав білий сніжок.
Діти зліпили бабу.*

Дану вправу можна зв'язати з текстом підручника (вказати сторінку незнайомого тексту). Якщо дитина не може швидко повторити речення, вона має право подивитись в книжку. Основна умова – дотримання швидкого темпу.

10. „Скринька запитань”

а) Пишу на дошці речення: Вчора я прочитав цікаву книжку. Учні складають запитання до даного речення:

- Коли я прочитав цікаву книжку?
- Хто прочитав цікаву книжку?
- Що я вчора прочитав?
- Яку книжку я прочитав вчора?
- Що я зробив вчора?

б) Робота з книжкою

Учні знаходять речення і складають запитання до нього. Головне – дотримання швидкості. Звичайно, швидкий темп доводиться поступово.

в) Складання запитань до тексту

Робота проводиться в парах. Текст знайомий.

I етап. Один учень ставить запитання до тексту другому. Другий учень рахує кількість запитань. Потім - навпаки.

II етап. Один учень ставить запитання до тексту, інший відповідає. І навпаки. І знову головне - дотримання швидкості.

11. Вправа „Казка”

Робота проводиться в парах. Діти згадують будь-яку казку. Перший починає переказувати за сигналом вчителя, далі другий продовжує переказ. Потім одразу ставляться запитання.

12. „Переказ”

Діти читають новий текст. В руках у дітей олівці. Деякі місця (за указкою вчителя) підкреслюються. По закінченні читання дається завдання: розповісти, що прочитали, обов'язково використовуючи підкреслені місця (опорні слова). Книжка відкрита, можна піддивлятися.

13. Гра „Утвори слово”

Даються будь-які два слова. Завдання: придумати ситуацію. Наприклад:

Коза, космос; ліс, злива; вечір, інопланетянин.

Вправи на розвиток мовленнєвого апарату

Дихальна гімнастика

Ця гімнастика сприяє розвитку вміння регулювати своє дихання (не губити закінчення слів, на робити вдих на півслові, не замовкати до кінця речення):

- задути свічку;
- здути пушинку;
- погудіти, наче пароплав;

- зобразити свист вітру;
- зробити язичком рухи маляра, що фарбує стіну;
- продзижчати, наче жук;
- зобразити шум лісу;
- зобразити шум мотору, що працює.

Вправа „Подивись і повтори”:

- витягнути губи трубочкою;
- зімкнути губи;
- показати губами букву „О”;
- облизати губи;
- зробити язичком рухи маятника.

Вправа „Прочитай по губах”

Мета: чітко артикулювання звуків, щоб інші могли за рухами губ прочитати слово.

Вправа „На одному диханні”

Подані стовпчики слів прочитати на одному диханні.

Вправа „Скоромовку скоро скажемо”

Мета: відпрацьовувати навички правильного та швидкого вимовляння найуживаніших слів.

Цінність скоромовок полягає не в смисловому навантаженні, а в такому підборі і розстановці слів, вимова яких вимагає певних зусиль і сприяє виробленню

дикції, правильної артикуляції. Також скоромовки збагачують словниковий запас та сприяють підвищенню культури мовлення.

Вимова скоромовок сприймається як весела розвага, тому діти їх люблять: той, хто прагне швиденько розповісти скоромовку, часто потрапляє у смішне становище, „спотикаючись” чи перекручуючи слова. Скоромовки легко засвоюються дітьми й допомагають удосконалювати навички читання.

Ворона проворонила вороненя.

Пік біля кіп картоплю Прокіп.

Раз — дрова, два — дрова, три — дрова.

Розкажу вам про покупки, про покупки, про покупки, про покупочки мої.

Улас у нас, Панас у вас.

Через грядку гріб тхір ямку.

Водовоз віз воду з водопроводу.

Їла Марина малину.

● Летіла лелека, заклекотіла до лелеченят.

На возі коза, під возом лоза.

На річці Лука спіймав рака в рукави.

Дрова рубали два дроворуби.

Біжать стежини поміж ожини.

У бобра добра багато.

Кричав Архип, Архип охрип,
Не треба Архипу кричати до хрипу.

Бабин біб розцвів у дощ,
Буде бабі біб у борщ.

Дзижчить над житом жвавий жук,
Бо жовтий він вдягнув кожух.

Як місили тісто в місті —
Усе місто стало в тісті.

Летів горобчик, сів на стовпчик,
Прибіг хлопчик, утік горобчик.

Жовтий жук купив жилет,
Джемпер, джинси та жакет.

Босий хлопець сіно косить,
Роса росить ноги босі.

Семен сіно віз — не довіз:
Лишив сани — узяв віз.

Пиляв Пилип поліна з лип,
Притупив пилку Пилип.

Ходить квочка коло кілочка,
Водить діточок коло квіточок.

Коса косить — бруса просить,
Косар Герасим погострив — клин окосив.

Був бик тупогуб, тупогубенький бичок.
Бук бундючивсь перед дубом, тряс над дубом бурим
чубом.

Дуб пригнув до чуба бука — буде букові наука.

Надворі трава,
На траві дрова.
Не рубай дрова,
Бо трава здорова.

Прийшов Прокіп, наляв окріп.
Іде Гаврило — ще не зварилосьь.
Прийшов Денис — наляв сім мис.
Прийшов Тарас — з'їв все нараз.

Взимку вітер вовком виє,
Всіх лякає сніговієм.
Ти не вій, не вій, Вітриську,
До весни вже зовсім близько.

Бере Віра в руки рака,
Бере рака-неборака.
Ви погляньте, подивіться -
Віра рака не боїться !

Я печу, печу, печу
Діткам всім по калачу.
Зверху маком потрушу,
В піч гарячу посаджу

Вправа „Чистомовку кажи чисто”

Логопедичні чистомовки та вправи на автоматизацію звуків у словах та реченнях допомагають вимовляти слова чітко та зрозуміло. Можна урізноманітнити вправу зміною

гучності або тембру голосу, тобто одні й ті самі рядки промовляти по-різному: голосно, тихо, швидко або повільно.

Я на руку рукавицю
Одягаю брату Грицю.
Він незграбний, ще маленький,
Хай не мерзне мій рідненький.

Моркву, перець і гарбуз
Посадив старий дідусь.
Пестив їх та поливав
Гарний урожай зібрав.
Трамвай, тролейбус і метро —
Це наш громадський транспорт.
Його ми мусим берегти,
Бо пішки прийдеться іти.

Я по воду на криничку
Поведу малу сестричку.
Хай відеречко бере,
Водички трохи набере.

Йшов по бору старичок,
Опирався на дрючок.

На городі у Марічки

Агрus, огірки, порічки.

В рукомийнику помию
Руки я брудні.
Хай подасть мерщій сестричка
Рушничок мені.

Рута-м'ята розпустилась —
Ароматна і кріпка.
Бджоли та джмелі над нею
Наче пляшуть гопака!
Рома та Рита співають у хорі,
Ввечері разом гуляють надворі,
Разом додому ідуть, як пора.
Рома та Рита — це брат і сестра!

Варить борщ Борис-моряк:
Морква, помідор, буряк.
«Вийде борщ смачний у нас,
Пригощу я, друзі вас!»

Ди-ди-ди
Дибали діди,
де-де-де
Денис іде,

води.

да-да-да

ду-ду-ду
На річку піду.
ди-ди-ди
Треба випити

ду-ду-ду

Весела хода,
ді-ді-ді
Човен на воді,

Граю на ду-ду,
ді-ді-ді
Пташка у гнізді.

Ко-ко-ко – вип’єммолоко.
Ок-ок-ок – маленький жучок.
Ки-ки-ки – смішнімалюки.
Ик-ик-ик – засміявся Петрик.
Юк-юк-юк – великий дрюк.
Ку-ку-ку – витягницю нитку.

Па-па-па – розсипана крупа.
Пе-пе-пе – кошенясліпе.
По-по-по – річкаЛімпопо.
іп-іп-іп – зеленієкріп.
Ап-ап-ап – травку щипле цап.
Уп-уп-уп – поживний суп.
Оп-оп-оп – у річцікороп.
Пу-пу-пу – по широкому степу
Пи-пи-пи – золотавіснопи.

Че-че-че,
Че-че-че –
Бабуся калачіпече.
Ча-ча-ча,
Ча-ча-ча –

Дай, бабусю, калача.

Чі-чі-чі,

Чі-чі-чі –

Їж, будь ласка, калачі.

Вправи на розвиток уважності

Вправа „Не спіткнузь”

Прочитай уважно і знайди слово, що відрізняється однією літерою.

Син Сани Писали

Син Сани Питали

Син Сами Писали

Сир Сани Писали

Вправа „Де шпигун?”

Прочитай уважно й знайди зайве слово.

КАРТА, ПАРТА, КОЗА, ДОШКА.

РУЧКА, ПТАШКА, ГУМКА, ПЕНАЛ.

Вправа „Щоб речення зрозуміти — слова треба розділити”

СОНЦЕЯСНЕЄВСТАЄБУДЕДЕНЬГАРЯЧИЙ.

БДЖОЛАМАЛААЙТАПРАЦЮЄ.

Сонце яснее встає - день буде гарячий.

Бджола мала, а й та працює.

Вправа „Сходинок-слова”

Вправа «Сходинок-слова»

Л	И	С							С	О	М			
Л	О	С	І					К	А	Р	П			
О	С	Л	И	К				О	К	У	Н	Ь		
С	Т	Р	А	У	С			К	А	Р	А	С	Ь	
С	Л	О	Н	И	К	И		С	А	Р	Д	И	Н	И

Вправа „Покажу словечко — знайдіть його містечко”

Прочитайте уважно текст. Знайдіть речення, в якому є слово, що написано на дошці. Учитель прикріплює до дошки демонстраційну картку або пише слово на дошці.

Вправа „По стежці”

Прочитай правильно слова, рухаючись по стежці.

Хто га чи є, ба то та той га зна

Вправа „Хто прислів'я складе, той мудрість знайде”

Потрібно переставити слова так, щоб вони утворили відоме прислів'я.

читає	той	Хто	Знає	багато	все
-------	-----	-----	------	--------	-----

Хто багато читає, той все знає.

Вправа „Склади слова з літер слів”

Шкарпеточка(*рак, перо, шпак, точка, пара, Петро, карточка...*);

горошиночка(*гора, шина, шинок, риночка, корч, нори, шир...*);

снігопад (*нога, погін, ніс, сіно, дно, піна, сніг, сніп...*).

Вправа „Утвори за зразком”

дерево — дерев'яний;

солома — солом'яний;

трава — трав'яний;

кропива — кропив'яний;

вовна — вовняний;

глина —глиняний.

Доцільно прокоментувати правило уживання апострофа.

читати — *читання*; шити — *шиття*;

писати — *писання*; плавати — *плавання*.

Доцільно прокоментувати правило позначення на письмі подовжених м'яких приголосних.

добро — *добрий*; малина — *малиновий*;

зелень — *зелений*; горобець — *гороб'ята*;
вишня — *вишневий*, соловей — *солов'ята*;
бузок — *бузковий*; голуб — *голуб'ята*;
буряк — *буряковий*; ластівка — *ластів'ята*;
горіх — *горіховий*.

Гра „Розгадай анаграми”

Учитель пояснює дітям, як відгадати кожен тип загадок.

(Даю кілька прикладів, щоб потренувати дітей у відгадуванні, а потім уже систематично використовую цей матеріал у роботі.)

ч і Н — я частина доби, ч і П — я грию щозими, ч і Р — предметом стану я, от вам загадка моя. *(Ніч, піч, річ).*

Перестав букви, щоб вийшло нове слово

Село	осел
Лісок	сокіл
курча	ручка
старий	айстри
кіт	тік
марка	рамка
кури	руки
гори	роги
тіло	літо
банка	кабан
сосна	насос
нора	рано.

Буквені загадки

Перша у Москві і на Марсі я, і у Мінську теж не остання. (*Буква М*).

Знайдете мене у Києві, Каневі, Корсуні. (*Буква К*.)

Вправи на формування швидкої реакції на слово

Вправа „Знайди два однакових слова”

Каркас, карась, карат, каркати, карниз, карниз, карта
Катер, кратер, катет, катет, катіон, катод, каток

Вправа „Знайди закінчення”

Прочитай подані слова. Поміркуй, які закінчення ти б додав до них. Чому?

Гарн... пісня біл... гуска
яскрав... сонечко дружн... учні.

Вправа „Здогадайся, що за слово?”

Назвіть подані літери та поміркуйте, яке це слово.

В_р_с_нь_ бл_ кпр_н_сз_п_шн_х.

(*Вереснь яблук приніс запаших.*)

Вправа „Кожній букві — своє місце”

Назви подані літери, поміркуй. Перестав їх так, щоб вийшло знайоме тобі слово.

ГИНАК (*книга*) РУЖЛАН (*журнал*)

КАВІТЛИС (*листівка*) ТАЗЕГА (*газета*)

Анаграми-тексти

У сілі

тоСявражкийнедь. гоІр і реСгійшіпли в сіл.
ниВолісидіпляною. маТлубаніть. киЯйвізр в
сугтомуліглі? аТец дура лібка!

У лісі

Стояв жаркий день. Ігор і Сергій пішли в ліс. Вони
сіли під ялиною. Там була тінь. Який звір в густому гіллі?
Та це руда білка!

миЗа

тоСять гомозні докинь. пеТерріпотні вокзали і жилі.
відЧаткаатлопхчики рустом жі- бать анвокзанку.
ниВовокзаютьопдульоан вокзалах. кільСкиміхус і дарості!

Зима

Стоять морозні деньки. Тепер потрібні ковзани і
лижі. Дівчатка та хлопчики гуртом біжать на ковзанку.
Вони ковзають по льоду на ковзанах. Скільки сміху і
радості

айГ

аз кіроюбудовийайг. иМсачтолугяемо в агю.
взДінкопісваютьжичі. віЦтутьноквалії. кіЯ ниво худмяні!
реБежітьіц вітки. еНвірть їх.

Гай

За рікою дубовий гай. Ми часто гуляємо в гаю.
Дзвінко співають чижі. Цвітуть конвалії. Які вони
духмяні! Бережіть ці квіти. Не рвіть їх.

**Вправа „Я прикмети називаю. Хто словечко
відгадає?”**

*(Учитель називає ознаки слів та пропонує дітям за
цими ознаками назвати предмет.)*

Червоненьке, кругленьке, солодке, запашне. *(Яблуко)*

Надійний, відданий, щирий, вірний. *(Друг)*

Білий, холодний, іскристий. *(Сніг)*

Висока, білокора, струнка. *(Береза)*

Хижий, сірий, страшний. *(Вовк)*

Руда, хитра, пухнаста. *(Лиса)*

Полохливий, куцохвостий, довговухий. *(Заєць)*

Червона, запашна, чудова. *(Троянда)*

Кислий, жовтий, довгуватий. *(Лимон)*

Вправа „Ти початок прочитай та прислів'я відгадай”

(Дітям дається прислів'я без останнього слова.

*Прослухавши його, вони повинні додати слово відповідно
до змісту прислів'я.)*

Одна книга тисячі людей ... *(навчає).*

Без гарного друга — смуток та ...*(туга).*

Вправа „Уважно читай — слово-ключ не пропускай”

Прочитай уважно текст та порахуй, скільки разів
автор вжив у ньому слово берізка.

Берізка

У лісі на галявині виросла струнка білокора берізка. Вона була гарненька, зелененька і раділа з цього. Та ось прийшла осінь і розфарбувала берізку в золотий колір. Спочатку берізка злякалась, а потім зрозуміла, що стала ще гарнішою.

Але згодом золоте листячко почало опадати. І берізка засмутилася. Та ось одного разу до неї підлетів вітерець. Він сказав берізці, що не варто журитися. - Треба трохи почекати. Скоро настане зима. Вона вкриє тебе білим снігом, і ти станеш білосніжною. А потім прийде весна — і ти знову зазеленієш!

Вправа „Знайди ознаки”

Учитель дає слово — назву предмета. Дітям потрібно знайти у тексті ознаки цього предмета.

Наприклад, берізка — струнка, білокора, гарненька, зелененька, білосніжна.

Вправи на розширення кута зору

Темп читання дитини багато у чому залежить від ширини поля зору, тобто від кількості слів, що

сприймаються нею за час однієї зупинки очей та кількості зупинок. Таким чином, можна зробити висновок: швидше читати — означає «ширше дивитися», тобто захоплювати в поле зору якомога більше слів. Для цього потрібно:

- зменшити число зупинок очей;
- збільшити число слів, що сприймаються за одну фіксацію.

Вправа з крапкою

В основі таких вправ завдання: дивитись, не зводячи очей, на певну крапку, намагаючись побачити те, що поруч з нею.

Наприклад:

МИ ● ТИ ВО ● НА

Вправа „У квадраті чарівному прочитай слова”

Будь уважним. Прочитай слова у рядках та колонках.

ВОВК	СНІГ	ПЛОВ
ОРЕЛ	НОГИ	ЛИСА
ВЕНА	ІГОР	ОСРТ
КЛАС	ГИРІ	ВАТА

Вправи з таблицями Шульте

Таблиці Шульте — це таблиці чисел від 1 до 25, де числа розташовані у випадковому порядку.

Варіанти завдань:

- назви та покажи всі числа в порядку зростання;
- назви та покажи всі числа в порядку убутання;

- покажи всі числа, що діляться на два.

Можна ускладнити завдання та виділити центральну клітинку червоним кольором. Орієнтуємо дитину дивитися на червону клітинку, але показувати ті числа, що називає вчитель. Тільки потрібно слідкувати, щоб дитина дивилася саме в центр таблиці.

Можна дати завдання знайти та показати всі числа за визначений час. Для цього доречно спочатку визначити час, який потрібен для виконання, а потім його зменшити в два або три рази.

25	6	20	8	9
1	13	15	10	24
12	7	1	11	2
16	3	14	21	19
17	22	4	5	23

Вправи з таблицями Степанищева А. Т.

Таблиця № 1

Ш	К	Х	Ч	Б
Ц	О	Д	Ж	Х
З	У	Ф	Р	Д
Ф	П	И	Н	Л
М	Г	В	С	Е

Таблиця № 2

А	33	И	90	Д
22	4	Я	7	1
Л	10	Ч	Е	18
24	10	2	О	К
9	3	М	23	13

Таблиця № 3

нет	нап	тик	луч	шеи
чая	яіч	чвс	сам	мли
пир	ирт	отр	тоб	бол
фці	вуф	вна	пса	реп
яцч	суч	мкя	сеи	тшб

Для тренувань готують таблиці розміром 7,5x5,5 см для кожної дитини. Спочатку учні разом з учителем, а потім самостійно працюють над таблицею №1 з одним знаком у квадратах, а потім з двома (трьома). Поступово діти переходять до таблиць зі змішаними знаками одночасно. Кожний учень, дивлячись на квадрат у центрі (червоного кольору), називає знаки, що знаходяться зверху, знизу, справа, зліва. Робота проводиться, поки дитина не навчиться називати в таблиці всі знаки. Час на роботу з однією таблицею від 1,5 — до 1 хв. Швидкість називання знаків у всіх різна — від 2 до 8 знаків. З часом вона збільшується в середньому на 2—4 знаки.

Вправи з таблицями Швайко

Мета роботи з таблицями Швайко: навчання вертикального руху очей. Таблиці читаються згори донизу.

13	33	9	4	20
3	22	19	2	30
28	31	12	24	6
7	10	21	27	14
35	18	1	16	8
23	5	29	32	11
15	34	17	25	20

26	31	23	5	2
17	3	35	11	29
14	22	8	24	6
20	33	27	16	13
12	30	18	2	34
1	7	25	28	9
32	10	15	4	15

10	32	27	3	2
6	35	17	13	3
30	12	24	5	8
22	9	15	26	29
20	28	34	18	1
25	24	7	31	13
16	11	19	2	2

Вправи на розвиток оперативної пам'яті

Зорові диктанти

Установлено, що розвиток техніки читання часто слабо розвивається з-за нерозвиненої оперативної пам'яті. Робота над її розвитком ведеться за допомогою зорових диктантів, що були розроблені І. Т. Федоренко. Робота відбувається в такій послідовності: колективне читання речення — індивідуальне читання про себе — закриття запису та запис речення у зошит — перевірка правильності написання.

Адаптована добірка речень для зорових диктантів

Адаптована добірка речень для зорових диктантів

№ з/п	Речення	Число букв	Час показу	Клас
1	Пече хліб.	8	4 сек	1-й
2	Несе сумку.	9	4 сек	1-й
3	Пише вправу.	10	5 сек	1-й
4	Борис співає.	11	5 сек	1-й
5	Настала зима.	11	5 сек	1-й
6	Маринка читає.	12	6 сек	1-й

№ з/п	Речення	Число букв	Час показу	Клас
1	Світить сонце.	12	6 сек	1-й
2	Ми любимо гра-ти.	13	6 сек	1-й
3	У лісі живе їжак.	13	6 сек	1-й
4	Прилетіли птахи.	14	7 сек	1-й
5	Ми готуємо са-лат.	14	7 сек	1-й
6	Тихо падає сні-жок.	15	8 сек	1-й

№ з/п	Речення	Число букв	Час показу	Клас
1	Сяє райдуга.	22	7 сек	2
2	Затріщали морози.	22	7 сек	2
3	Ми любимо наше місто.	23	7 сек	2
4	До зерна біжать курчата.	23	7 сек	2
5	Юра відкрив чистий зошит.	24	7 сек	2
6	Юля виразно читає оповідання.	25	7 сек	2

№ з/п	Речення	Число букв	Час показу	Клас
1	Київ — столиця нашої України.	23	5 сек	2, 3-й
2	Дід купив онучці гарну книжку.	24	5 сек	2, 3-й
3	Діти посадили у дворі калину.	24	5 сек	2, 3-й
4	Поліна полола на клумбі піони.	25	5 сек	2, 3-й
5	Учні посадили саджанці дерев.	25	5 сек	2, 3-й
6	На луках квітнуть білі ромашки.	26	5 сек	2, 3-й

№ з/п	Речення	Число букв	Час показу	Клас
1	Школярі готуються до нового навчального року.	36	5 сек	3, 4-й
2	Дівчата чудово вишили український рушник.	36	5 сек	3, 4-й
3	Селяни восени зібрали добрий урожай овочів.	37	5 сек	3, 4-й
4	Прохолодна водичка гарно освіжила діточок.	37	5 сек	3, 4-й
5	Діти весело відпочивали на березі малої ріки.	38	5 сек	3, 4-й
6	Небо вкрилося важкими хмарами, пішов дощ.	39	5 сек	3, 4-й

Починати демонстрацію речень потрібно з одного речення, поступово доводячи до п'яти-шести речень одночасно. Після цього завдання можна ускладнити такими прийомами:

- запишіть перше та четверте речення;
- запишіть друге, четверте та шосте речення;
- запишіть речення з другого по шосте;
- запишіть речення у зворотному порядку.

Вправа „Запам'ятайте слова із заданим звуком”

Дж

*Джміль ромашці щось на вушко
продзичжчав і полетів.*

*Дикий мак по-джентельменськи
підслухати не схотів — і голівку відхилив.*

Г

*Гриб у лісі заблудився,
Бо від мух листом накрився,
Глянув вліво, глянув вправо
І подумав: „Кепські справи!”*

*А горобчик політав
І листок з грибочка зняв. (Г. Чубач)*

Щ

Щеглі в кущах тищали,

*Щоранку усім сповіщали:
„В куцах вітрище свище,
Гуляє страшний Морозище” (Г. Бойко)*

Вправа „Поясни — чому? Навіщо?”

Після читання речення, щоб уточнити прочитане, учитель або учні можуть поставити запитання. Якщо дитина не може одразу відповісти, то пропонуємо їй прочитати речення повторно. Доки дитина не відповість на запитання.

Наприклад. „На полиці стоять непотрібні ляльки». Питаю: «Чому ляльки непотрібні?» або „Навіщо ляльки поставлені на полиці?»

Види читання, що впливають на розвиток швидкісного читання

- Читання учнями вголос.
 - Напівголосне читання.
 - Мовчазне читання.
 - Вибіркове читання.
 - Вибіркове читання за малюнками.
 - Вибіркове читання за запитаннями.
 - Читання в особах.
 - Читання ланцюжком.

● Дати повні відповіді на запитання до тексту, зачитати їх.

● Читання на одній ноті.

● Чергування голосного й мовчазного читання.

● Читання зі зміною темпу.

● Читання-гудіння.

● Читання виду «Пташиний базар».

● Зачитати питальні (окличні) речення.

● Читання тексту з першою закритою буквою у слові.

● Читання тексту з пропущеними словами.

● Читання за смужкою.

● Емоційне читання зі зміною голосу.

● Відшукування рядків та їх читання заданим планом.

● Читання в темпі скоромовки.

● Читання під музику.

● Читання абзацами.

● Читання діалогів.

● Читання слів з певною буквою (наприклад з буквою і).

● Читання тексту з відривом від тексту.

● Читання напіввідкритого тексту.

● Читання з відстукуванням ритму.

У книзі *Всеволода Зайцева* подано рекомендації з формування швидкого читання, що працюють у будь-яких умовах.

Не довготривалість, а частота тренувальних вправ

Людська пам'ять краще пам'ятає те, що з'являється періодично, час від часу, а не постійно перед очима. Саме це створює подразник і запам'ятовується найкраще. Атому щодня, через певні проміжки часу, необхідно проводити невеликі за об'ємом вправи. Тобто тренуватися в читанні часто, порціями, по кілька хвилин краще, ніж читати 1—2 години без відпочинку.

Напівголосне читання (читання-гудіння)

Саме воно було основним елементом навчання читання в школі В. Сухомлинського. Учні класу читають уголос, але так, щоб не заважати товаришам.

Поурочні п'ятихвилинки читання

Будь-який урок починається з того, що діти відкривають книжку і 5 хвилин читають в режимі читання-гудіння, а потім проводиться звичайний урок. Такі поурочні п'ятихвилинки дають тижневий тренаж об'ємом 120 хвилин.

Читання перед сном

Це може бути невелике оповідання чи вірш. Останні події дня фіксуються емоційною пам'яттю, і час, який людина спить, допомагає зберегти, зафіксувати останні

події дня. Ось чому добре, коли читання є останньою подією дня.

Режим помірною читання

Після певного часу, коли дитина читала, їй необхідно дати перерву. Не забувати про відпочинок для очей, губ та язичка.

Читання в темпі скоромовки

На кожному уроці відводиться час, коли діти вчаться читати скоромовкою. Саме тоді розробляється мовний та артикуляційний апарат, працюють на повну силу органи

дихання, язик, губи. Від дитини вимагаємо читати чітко і правильно.

Проведення „самозамірів” читання

Під кінець читання залишати 2—3 хв. щоб провести „самозаміри” читання. Учень читає у своєму темпі, напівголосно, самотійно підраховує слова, записує їх кількість у таблички, які зберігаються в щоденнику. Використання цих резервів допоможе вчителеві навчити кожного учня читати швидко.

Вправи для розширення кута зору

Назви букви в алфавітному порядку

Д	Н	Ч	Т	Ї
Ш	О	И	К	Б
Р	Х	З	Е	Щ
А	Г	Є	С	Ф

Прочитай прислів'я

1	4	3	7	5
Ба	сні	то	га	гу
9	2	6	8	10
хлі	га	ба	то	ба

Р О
 Н У
 С Е
 М І
К А

КО САР
ПАР ТА
КАР ТА
ПАР КАН
ДРУЖ БА

о	с	а				
р	о	с	а			
к	о	с	а	р		
с	о	р	о	к	а	
с	о	р	о	ч	к	а

с				и	р	
р			и	с	а	
р		и	с	к	а	
	с	к	а	р	б	и
б	а	р	к	а	с	и

Додаток 3

ВПРАВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ МОЛОДШИХ

ШКОЛЯРІВ

Читання рядків навпаки за словами

Написане прочитується таким чином, що останнє слово виявляється першим, передостаннє другим і т.д. Ця вправа відучує дитину від звичного стереотипу читання ліворуч — праворуч, розвиває тонкість рухів очей і є підготовчою для наступних вправ.

Читання рядків навпаки по літерах

Написане прочитується справа наліво так, що кожне слово, починаючи з останнього, озвучується по літерах у зворотному порядку. Ця вправа розвиває здатність до політерного аналізу кожного слова (прогнозування при цьому немає), створює в мовнорушійній системі установку на незвичне, несподіване сполучення звуків і гальмує довільність регуляції рухів очей, а також створює передумови для усунення поширених помилок «дзеркального читання (коли, наприклад, слово „шар” читається як „раш” і дитина не помічає помилки; тепер же, відчувши і прямий, і зворотний порядок слів і чітко усвідомивши їхню відмінність завдяки перенесенню

зворотного читання з рангу випадкової операції у ранг усвідомленої цілеспрямованої дії , дитина припускатися помилок уже не буде).

Читання рядків із прикритою нижньою половиною

Чистий аркуш паперу накладають на рядок так, щоб верхні частини літер було добре видно, а нижні не видно (щоб вони знаходилися під аркушем). Після прочитання першого рядка аркуш зсувається так, щоб була прикрита нижня частина другого рядка, потім третього і т.д. Можна також розрізати стару книгу або газету на смужки, а потім у кожному рядку відрізати його нижню частину. Дитині пропонують, незважаючи на таку деформацію, все-таки спробувати прочитати текст. Починати можна з прикриття лише нижньої чверті рядка, поступово збільшуючи прикрите до половини і навіть більше. Зауважимо, що на початкових етапах тренування ця вправа виконується легше і з великим інтересом, якщо для цього використовується текст, із яким дитина вже трохи знайома, на наступних етапах варто використовувати тексти незнайомі.

Дитина під час своїх власних дій починає чітко усвідомлювати один з основних змістів читання — одержання інформації для регуляції своїх дій.

Читання рядків із прикритою верхньою половиною

Вправа аналогічна до попередньої, тільки в цьому випадку чистий аркуш накладається на текст так, щоб верхня частина рядка була прикритою, а нижня відкритою. Читати треба тільки по нижніх частинах літер. Після того як перший рядок прочитаний, чистий аркуш зсувають униз, прикриваючи верхню половину другого рядка, і т.д.

Це вправа — із секретом! Справа в тому, що будь-яка тямуща дитина швидко помітить, що коли читається верхній рядок по половинках літер, нижня відкрита цілком, і зметує, що набагато вигідніше встигнути швидко прочитати її, поки вона відкрита, щоб потім, коли її закриють, легко видати вже готовий результат! Якщо при цьому дитина якесь слово не встигне прочитати або забуде його, тоді і тільки тоді їй доведеться відновлювати його по-половинках. Багато дітей швидко переходять на таку стратегію, і це саме те, що потрібно.

Ця вправа формує сильну ігрову мотивацію, що вимагає швидкого прочитання, швидкого схоплення відразу кількох слів (устигати прочитати будь-що, поки рядок відкритий), а у випадку невдачі задає зовнішні опори (видимі нижні частини літер), за якими можна уточнити частково побачене або виправити неправильне прочитане слово. Це вправа також украй важлива для формування словесно-логічної пам'яті, її обсягу, оскільки необхідно утримувати відразу кілька слів, її міцності, тому що утримане треба зберігати кілька секунд, і її стійкості до інтерференції — таке утримування треба поєднувати з

читанням іншого рядка. Перераховані переваги цієї вправи дають підставу думати, що вона — одна з найсильніших в описуваному комплексі і на неї варто витратити часу більше, ніж на інші.

Пошук у тексті заданих слів

Задаються одне-три слова, які дитина повинна якнайшвидше знайти у тексті. Спочатку ці слова пред'являються візуально, потім — на слух. Бажано, щоб ці слова зустрічалися в тексті по кілька разів. Відшукавши їх, дитина може їх підкреслити або обвести.

Ця вправа формує здатність схоплювати цілісні образи слів і спиратися на них у завданні пошуку, а також розвиває словесну пам'ять і поліпшує її стійкість до інтерференції.

Особливо корисна ця вправа в тому випадку, якщо дитині послідовно пропонувати різні слова в тому самому тексті і при цьому просити проробити це в максимально швидкому темпі, фіксуючи затрачений час за допомогою секундоміра. Виконуючи такі завдання, дитина поступово переходить від простого перегляду тексту до певного поєднання перегляду з елементами осмисленого прочитання тексту і запам'ятовування деяких його слів, тому що це може знадобитися для їхнього наступного пошуку.

Читання переверненого тексту

Сторінка звичайного тексту перевертається «догори ногами» (на 180°). Завдання дитини — рухаючи очима вправо-вліво, прочитати текст. Кажуть, що дитина подорожує по переверненому світу і їй украй важливо швидко навчитися в ньому орієнтуватися. Ця вправа, по-перше, сприяє формуванню в пам'яті дитини цілісних еталонів літер, чому сприяє їхнє сприйняття в незвичайному (переверненому) вигляді, і, по-друге, завдяки змушеному уповільненню процесу читання розвиває здатність одночасно поєднати політерний аналіз слів зі значеннєвим прогнозуванням закінчень слів, а також наступних слів. Якщо цю вправу варіювати таким чином, щоб текст повертати і на 90° , і на 270° (тобто рядки ставляться стовпчиком), то ця вправа виявиться надзвичайно корисною для вдосконалювання тонкості координації руху очей і точності переробки сприйнятої інформації в потиличному відділі кори мозку.

Встановлення пропущених літер у словах

Пред'являють надрукований текст із пропущеними літерами (кількість пропусків варіюється залежно від рівня підготовки дитини), пропуски позначаються рисками або крапками, наприклад: **злякана ді_инка швидко пішла крут_ю стежкою**. При цьому повинні зустрічатися пропуски двох видів:

а) такі, що можуть бути заповнені буквою або на основі наявних цілісних еталонів слова (наприклад, дівчинка), сформованих у минулому досвіді читання, або, якщо таких ще немає, на основі політерного аналізу слова, тобто з урахуванням попередніх і наступних літер, але в межах одного слова;

б) такі, що можуть бути заповнені на основі урахування наступних або попередніх слів, тобто із залученням контексту (наприклад, закінчення в слові крутою може бути правильно прочитане лише з урахуванням наступного слова стежкою). Заповнення пропусків першого виду розвиває здатність охоплювати швидко, одним поглядом усе слово, одночасно співвідносячи його перші й останні літери в єдиному зоровому образі. Заповнення пропусків другого виду формує вміння враховувати контекст кожного слова під час його прочитання, тобто, читаючи дане слово, звертати увагу і на сусідні слова, здійснювати операцію забігання очима вперед, що типова для добре сформованих навичок читання. Ця вправа також сприяє розвитку словесно-логічної пам'яті завдяки необхідності врахування раніше прочитаних слів під час заповнення пропусків, а також через вимушені затримки у визначенні пропущених літер, що, створюючи додаткове навантаження на пам'ять, одночасно задає і засоби для її подолання через цілісне охоплення речення, повертаючись до попередніх слів.

Встановлення пропущених слів у реченні

Дається текст або окремі речення із пропущеними в них словами. Пропуски тут повинні бути двох видів: а) такі, заповнення яких можливе на основі сформованих мовних штампів; б) заповнення яких можливе лише з урахуванням більш-менш широкого значенневого контексту. Ця вправа розвиває здатність одночасно з технікою читання здійснювати значеннєвий аналіз тексту і постійно залучати розуміння тексту для прочитання окремих фрагментів речення, а також формує вміння висувати контекстно обумовлені гіпотези про значення окремих слів і швидко їх перевіряти на основі одномоментного схоплювання цілого речення.

Складання слів із половинок

Береться від трьох до десяти слів і кожне з них пишеться на двох маленьких картках так, щоб перша його частина (приблизно половина) була написана на одній картці, а друга — на іншій. Наприклад, слова корова, сходи можуть бути розділені так: **коро** — **ва**, **схо** — **ди**.

Завдання дитини — маючи ліворуч картки з початками слів, а праворуч — із кінцями, швидко їх скласти так, щоб вийшли осмислені слова. У більш складних варіантах цієї вправи можна картки з початками і з кінцями слів давати перемішаними, щоб дитина самостійно розібралася у всьому наборі, а також підбирати

вихідні слова, схожі за написанням. Ця вправа розвиває здатність за окремим фрагментом висловлювати здогад про все слово в цілому й одразу ж обов'язково підтверджувати це виявленим відсутнім фрагментом, а також формує установку на ретельний аналіз літерного складу слів для правильного його прочитання з урахуванням того, що наявні слова, подібні за написанням, і їх неприпустимо плутати.

Складання речень з окремих слів

Речення пишуться на смужках паперу, потім смужки розрізаються так, щоб на кожному її шматку залишилося лише одне слово. Завдання дитини — переміщуючи шматки смужки з окремими словами, скласти їх так, щоб одержати зв'язне осмислене речення. При цьому вихідний матеріал варто підбирати так, щоб дитина звертала увагу як на форму слів, що вказує на їхній зв'язок, так і на їхній зміст.

Читання тексту через слово

Читати треба не як завжди, а через кожне друге слово (наприклад, це речення треба прочитати так: **Читати ... не ... завжди, ... кожне ... слово**). Це вправа, по-перше, вносить розмаїття в нудний для дитини процес читання, по-друге, створює відчуття швидкості читання, що дуже важливо для зміцнення віри в себе, по-третє, підсилює довільну увагу в процесі читання через

необхідність додатково регулювати вибір слів, що читаються, і, по-четверте, сприяє розвиткові активності очей дитини завдяки постійному чергуванню швидких і повільних рухів очей.

Читання з повторним вимовлянням деяких слів

На відміну від звичайного читання, окремі речення і цілісні тексти читаються з умовою, що деякі слова дитина вимовлятиме вголос двічі. Які саме слова? На першому етапі виконання цієї вправи двічі озвучується кожне друге слово, тобто через одне. Наприклад, назва цієї вправи читається: **Читання з з повторним вимовлянням вимовлянням деяких слів слів**. На наступному етапі двічі озвучується кожне третє слово: **Читання з повторним повторним проголошенням деяких слів слів**. На заключному й основному етапах повторюються слова, підкреслені в тексті, причому підкреслюються тільки такі слова, що несуть основне значення навантаження в реченні.

Вправи формують різні здібності, що є складовими частинами навичок читання, а також забезпечують об'єднання їх у складніші комплекси.

Гра „Впіймай звук”

Коли діти чують слово з буквою Л, то плескають у долоні.

У літак сідає лис,
З міста він летить у ліс.
А лисиця й лисенята
Виглядати будуть тата.

Гра „Назви точно і швидко”

Учитель називає слово, а учні швидко згадують, яку дію воно виконує.

Кухар – варить
Учитель -
Лікар -

Двірник –
Письменник –
Продавець –

Гра „Навпаки”

Учитель називає слово – ознаку, а діти називають протилежне слово ознаку.

Високий – низький
Широкий -
Великий-
Чорний -

Багатий –
Веселий –
Добрий –
Твердий –

Гра „Добери слово”

Мета – визначити рівень мовленнєвого розвитку і збагатити словник новими словами. Пропоную дітям дібрати до слів-предметів по 2-3-4 слова – ознаки дії.

Скажімо, книга – цікава, товста, старовинна, художня; ялинка – гарна, струнка, зелена; питання – складне, просте, риторичне та ін.

Дидактичне забезпечення уроків читання ЛЕДАЧА ПОДУШКА

Мал_ньк_й Яри_цітр_барановст_в_ти, щобдо школийти, а не хоч_ться, ой як не х_чень_я! Вв_ч_ріп_тає Яри_ка у д_дуся:

- Д_дусю, чомувр_нцівста_атинехоч_ться? Навч_ть м_не, д_дусю, сп_ти так, щоб х_тілосявт_ватії й_и дошк_ли.
- Цепод_шкав тебе лед_ча,- в_дповідід_сь.
- А що жійзроб_ти, щобво_а небула лед_чою?
- Зн_аю я тає_ницю,- пош_пкиска_авдід_сь.- О_оса_е тоді, яквт_вати не хоч_ться,віз_ми под_шку, ви_есинасв_же пов_тря, до_ре ви_ийїкул_чк_ми - в_на і не б_де лед_чою.
- Сп_авді? -зра_іла Яр_нка.- Я т_к ізр_блюз_вт_а. Щед_же р_но, а тр_ба збир_тисьдо ш_оли. Нехоч_тьсявста_атияри_ці, але тр_ба ж нар_шті под_шкупро_чити, лін_щі з н_ї виб_ти. Схоп_ласьяри_ка шв_денько,одя_лася, вз_ла под_шку, вин_слана под_ір'я, пок_ала на ла_ку - та кул_чкамії,

кул_чками.Пов_рнуласядо х_ти, пок_ала поду_ку налі_ко
– та й уми_атися. Адід_сью в_сапос_іха_ться.

В.Сухомлинський

Відгадай загадку

За в_кномсн_жок,
Підн_ласяв_хола,
Але б_чу я пта_ок,
Що сидять під стріхою:
Чив -ч_в -ч_в, чи_ -чи_ -чи_.
Х_осп_ва_и їх н_вч_в?
С_ріпташ_нята ці –
То, зв_чайно, ...

ПРОЧИТАЙ ТЕКСТ

Л_ж_в нас_о_і к_т. Д_в_инка п_ст_в_ла п_р_д ним
двіта_і_ки- о_н_зіс_ета_ою,др_гу - з м_л_к_м.
Кіт п_д_м_в: цеді_чи_капр_н_слам_ніча_тув_ння.
Алещокр_ще: с_е_а_ачим_л_ко? Кітзб_р_вся п_д_м_ти,
щокр_ще, але немігд_м_ти- т_к_й вінбувл_д_ч_й.

ВСТАНОВИ ПРОПУЩЕНЕ СЛОВО ОБРАЗЛИВЕ СЛОВО

Одного разу Син розсердився і згарячу сказав
Матері образливе, грубе слово. Заплакала мати.

Схаменувся____, жаль стало йому Матері. Ночей не спить — мучить його совість: адже він образив Матір.

Йшли роки. ____-школяр став дорослою людиною. Настав час їхати йому в далекий край. Поклонився _____ Матері низько до землі й говорить:

— Простіть мені, Мамо, за образливе слово.

— Прощаю, — сказала Мати й зітхнула.

— Забудьте, Мамо, що я сказав вам образливе слово.

Задумалась Мати, геть посмутніла. На її очах з'явилися сльози. Каже вона _____:

Хочу забути, _____, а не можу. Рана від колючки загоїться й сліду не залишиться. А рана від слова заживає, проте слід глибокий застається.

Пропущене слово –

ВСТАНОВИ ПРОПУЩЕНЕ СЛОВО ДУБ ПІД ВІКНОМ

Молодий лісник побудував у лісі велику кам'яну хату і посадив дуба під вікном.

Минали роки, виростили у _____ діти, розростався дубок, старів_____.

І ось через багато літ, коли _____ став дідусем, дуб розрісся так, що заступив вікно. Стало темно в кімнаті, а в ній жила красуня — _____ внучка.

— Зрубай дуба, дідусю, — просить онучка, — темно в кімнаті.

— Завтра вранці почнемо...— відповів дідусь. Настав ранок. Покликав дідусь трьох синів і дев'ятьох онуків, покликав онучку-красуню й сказав:

— Будемо хату переносити в інше місце.

І пішов з лопатою копати рівчак під фундамент. За ним пішли три сини, дев'ять онуків і красуня-внучка.

Пропущене слово –

ПРОЧИТАЙ ТЕКСТ

Не м_ж_ар_з_р_ятилел_чихгн_зд, бр-ти зві_тияй_я, зай_атипт_ш_няг і с_мул_л_ку. Іна_шел_л_к_зни_итьх_ту, зро_ить_її_п_стою, на_левс_кі_хв._р_би_й_на_ас_і.

ПРОЧИТАЙ ТІЛЬКИ ПІДКРЕСЛЕНІ СЛОВА

Вечоріло. Битим шляхом йшло двоє подорожніх — батько й семирічний син. Посеред шляху лежав камінь. Батько не помітив каменя, спіткнувся, забив ногу.

ПРОЧИТАЙ ТІЛЬКИ ПІДКРЕСЛЕНІСЛОВА

Наступного дня батько з сином йшли тією ж дорогою назад. Знову батько не помітив каменя, знову спіткнувся і забив ногу.

Третього дня батько й син пішли тією ж дорогою. До каменя було ще далеко.

ПРОЧИТАЙ

Старий ~~GW~~ Майстер звів ~~+~~ кам'яний ~~Y≠∞G~~ будинок. Став осторонь $\Sigma \Xi || + |$ і милується. "Завтра в ньому ~~+~~ оселяться $\Xi ||$ люди", — думає з гордістю. $\geq \infty \Sigma$ А в цей час ~~+~~ біля будинку ~~%!!~~ грався ~~+~~ Хлопчик. ~~!!~~ Він стрибнув на $\Sigma \Xi$ сходинку ΩPts й залишив ~~+~~ слід своєї $\bar{T} \downarrow \uparrow \geq$ маленької $\Sigma \Xi$ ніжки на ~~W~~ цементі, який ще не ~~G~~ затвердів.

Минуло багато $\Sigma \Xi || +$ років, Хлопчик став ~~%!!~~ дорослим Чоловіком. Життя його склалось так, що він часто $\Sigma \Xi || +$ переїздив з ~~%!!~~ міста до міста, ніде $\Sigma \Xi || +$ довго не затримувався $\bar{T} \downarrow \uparrow \geq$, ні до чого не прихилився — ні руками, ні душею.

Прийшла $\bar{\tau} \downarrow \uparrow \geq$ старість. Згадав старий Чоловік $\Sigma \bar{e} \parallel \uparrow$ своє рідне село на березі Дніпра. $\Sigma \bar{e} \parallel \uparrow$ Захотілось йому побувати там. $\Sigma \bar{e} \parallel \uparrow$ Приїхав $\Sigma \bar{e} \parallel \uparrow$ на батьківщину, $\% \circ !!$ зустрічається $\Sigma \bar{e} \parallel \uparrow$ з людьми, називає своє $\bar{\tau} \downarrow \uparrow \geq$ прізвище, але всі $\bar{\tau} \downarrow \uparrow \geq$ здвигують плечима — ніхто не пам'ятає такого Чоловіка.

Майстер $\parallel \uparrow$ працював Різцем Σ по дереву — вирізував $\Sigma \bar{e}$ Троянду. Різець $\Sigma \bar{e}$ маленький, $\Sigma \bar{e}$ сталевий, $\parallel \uparrow$ блискучий. У руках $\Sigma \bar{e}$ Майстра він $\parallel \uparrow$ був слухняним і $\Sigma \bar{e}$ \uparrow вправним. Не закінчивши $\parallel \uparrow$ роботу, $\Sigma \bar{e}$ Майстер кудись $\parallel \uparrow$ пішов Різець залишився $\parallel \uparrow$ на столі.

A series of horizontal lines for writing, consisting of 20 lines. Two lines are shorter than the others, one located approximately in the middle of the page and another near the bottom. A thick horizontal line is positioned at the very bottom of the page, just above the page number.

